

975

1999

საქართველოს
ქრონიკა

№1-2

1999

ბუნჯი

ეპოქის ეპიკური

1-8

34

აქსიატივის
პრობლემატის
სახარბიშრობის
მთავარი

მთავარი რედაქტორი
გიორგი გოგოლაშვილი

მთავარი რედაქტორის მოადგილე
ოსებ ჭუმბურიძე

პასუხისმგებელი მთავარი
კახა გაბუნია

რედაქტორები:
ცოცო მინო
კვანტალიანი,
მარინე კაკონიშვილი,
ნანა დოლაძე,
რამაზ ქურდიანი,
ნინო ჭუმბურიძე

მხატვრული რედაქტორი
ირაკლი ავალიანი

მხატვარი
გია ლაშვი

რედაქციის განა
მთა კობიაშვილი

სარედაქციო საბჭო
მარინე ზეიბე
გენაძე პურჭულაძე
დელა გენუშაძე
ჭიჭიანი დიმიტრიშვილი,
რუსუღან ლანჯია,
ნანა ურიაშვილი,
კვამუცა ქერია,
მხატვლ ქურდიანი,
დელა დვინჯილიანი,
ირა ლუტციანი
გიორგი წიბასაშვილი,
თამაზ ხმადაძე
ნინო ვეორაშვილი

მთავარი რედაქტორი
მარინე კაკონიშვილი

„პურჭული ვროტებისა“
რეგისტრირებულია საქართველოს
ოუსტრაციის სამინისტროში, 1986.

მისამართი
ბ. ინგოროვას ქ. №8,
ტ. 99-80-46

ინდექსი 76016

**შესრულდა
910. წელი
დავით
აღმაშენებლის
გამეფებიდან**

ოლო მეფე-

სა დავითს
ამისთვის

ეწოდა აღმაშენებელი, რამეთუ
ოღეს იქმნა მეფედ, იყო ქუეყანა ესე სრულად
ოკერ; ამან განაგეს
და აღაშენა,

რომელ არლარა ეტეოდა ამით, რამეთუ
იყო მოშიში და მოყუარე ღვთისა, გლახაკთა,
ქუერიგთა და ობოლთა მოწყალე, სნეულთა
თუთმსახური, ეკლესიათა, ქსენონთა
მაშენებელი, სამღუდელოთა მოპატივე, წერილთა
საღმერთოთა მოყუარე, რამეთუ ზიდვიდა
მისთანა ჯგორ-აქლემთა ყათარნი და
მკითხველი მარადის ნადირობა - ღაშქრობასა
შინა, არამედ რა ჭამი იყვის, მისცის
წიგნი, თუთ მიეტევის და აღასრულის
საწადელი...

ვახუშტი ბაბრატყვი

დავით აღმაშენებელი II ათასწლეულის დასაწყისში
დემონტა წყალობად და ნუგეშად მოუვლინა საქართველოს.

რას გეპირდება კარზე მომდგარი III ათასწლეული?

შინაარსი

სახელმწიფო ენა

ახალი წელი და ძველი პრობლემები 2

ესპანელები იბრძვიან მშობლიური ენის საწინააღმდეგო 3

„დაღანა“

და თავარიქვლადე ანტიმედიაციური და ანტიკარული
რამე სულნი არას გ'ხოთ არ შევეშეთ 4

ტ. სულაბერიძე - ახალი, მაგრამ უკეთესი 4

ახალი ნიგნი

დიდნიშენელიანი გამოცემა 9

ენა და მხარალი

აღმერთო მორავა - ენა და დაღლები იტალიაში 10

პეპელანი

მ. შაბიჯაშვილი - ქართული ენის ქომაგი, მწიგნობარი
ივანე გვარამაძე 12

ინფორმაცია კომუნიკაციით 14

პეტიტიონების შარხალი

თ. შარბიძე - გრიგოლ ორბელიანის ღირსი 15

მედიკალი და აქოზია

ტ. ჯავახიშვილი - არნ. ჩიქობავას საყვარელი ლექსები 18

თეატრალისი

ვ. ჭელიძე - თანე პეტროვის სწავლება პიროვნების
განსწავლით სრულყოფის შესახებ 20

თ. გოგოლაძე - ერთი მიტავის ისტორიისათვის
ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებაში 23

მთაბაქლია

ტ. ციციანიძე - საქართველოს დღეები საფრანგეთში 25

ბრალითა

თ. სახიშვილი - მეტყველი საფლავები 28

რ. ენა და მხარ

რამდენიმე შეკითხვა ტელევიზიის მუშაკებს 30

ეს არ ჰგავს არაფერს 30

ორიდან ხეთაქლა

მოუესმინო პატარებს 31

ინფორმაცია

„ვა ენისაკენ“ 31

დისკრედიტები, სამეცნიერო სესიები 32

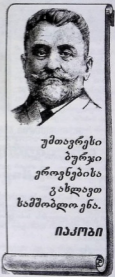
975
1999

ბურჯი
ეროვნებისა

BURJI EROVNEBISA

№1-2 (14)

1999

*უმთავრესი
ბურჯი
ეროვნებისა
გახლავთ
სამშობლო ენა.*

ნიკოზი

**გაბრიელის
თავიქართხალი**
შანი 1 ლანი

„უკანასკნელი 5-6 წლის განმავლობაში, ფაქტობრივად არ მოქმედებს რესპუბლიკის მთავრობასთან არსებული ქართული ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისია, რაც დღევანდელ პირობებში არსებითად აფერხებს თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დამკვიდრებას, მის შემტვეთ განვითარებას და მეცნიერულ შესწავლას.“ - ასე იწყებოდა საქართველოს სახელმწიფო მეთაურის განკარგულება ქართული სალიტერატურო ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისიის შესახებ“ (1995 წლის 27 იანვარი).

ქართული ენის წინაშე მდგარი პრობლემების მოგვარების სურვილმა 80-იანი წლების მიწურულს ქართული ენის სახელმწიფო პროგრამის შექმნის იდეა დაბადა. 1988 წელს პროგრამის პროექტი გამოქვეყნდა, ხოლო 1989 წლის აგვისტოში პროგრამა დამტკიცდა.

გეასისთვის აღბათ, პროგრამა ოთხ ძირითად ასპექტს მოიცავდა: ქართული ენის სახელმწიფოებრივ სტატუსს, ქართული ენის ფუნქციონირება, მეცნიერული შესწავლა და სწავლება უფლა ამ ასპექტს საგანგებო ყურადღება ექცეოდა ძალიან ზუსტად და მეტაფორად იყო განსაზღვრული ყოველი ჩვენთვის პასუხისმგებლობაც და მოელოებოდა სახელმწიფო ენის მიმართ ის, ვინც ეს პროგრამა მოიღო და დაამტკიცა, ყოველ ორგანიზაციას, ყოველ დაწესებულებას აედავებოდა, ყოველწლიურად ანგარიშს წარედგინა თავისი ზემოქმობა ორგანიზაციის, რა გაცავს საანგარიშო წლის მანძილზე დედაქალაქის სასიკეთოდ შეასრულა თუ არა ის ეაღივებოდა, რაც სახელმწიფო პროგრამამ განსაზღვრა. ეს საანგარიშო დღეც დაწესდა - 14 აპრილი.

თავისი ხანმოკლე სიცოცხლის მანძილზე პროგრამამ ისე იმუშავა, როგორც იყო ჩაფიქრებული. საკმაოდ ბევრი რამ გაცოდა დედაქალაქის სასიკეთოდ იმჟამად, მაგრამ, მაგრამ ვიქციით, რომ ხანმოკლე სიცოცხლე ხედა წილად პროგრამას.

თუკი აზრს კი აუცილებელი შეგეიხი პროგრამებზე? არის კი საუბრო რამე ისეთი საკანონმდებლო აქტი, რომელიც სახელმწიფო ენის წინაშე საქართველოს მოქალაქის უაღივებულებას განსაზღვრავდა, რომელიც ყოველ ორგანიზაციას, ყოველ დაწესებულებას მოიხოვოდა ანგარიშს, განსაზღვრავდა პასუხისმგებლობას ქართული

ენის მიმართ? როგორც ჩანს, არის და აუცილებელიც, არაერთგზის ითქვა საქართველოს დედაქალაქში ქართული სახე დაკარგა ყოველგვარი გემოვნების, გვემოზომიერების, გვემბა გარეშე აჭრედა ქუჩები უცხოური წარწერებით; მომრავლებულ რადიოთარბებში ქართულ მუსიკას იშეაიად თუ გაიგონებ; მომრავლებულ ტელევიზიებზე ან უცხოენოვანი გადაცემებში, ანდა გაქართულებული უცხოური, უსახური გადაცემები, ტელევიზიული.

გაეხარეთ და აღვიწხვი კოდეც, რეკლამის კანონი რომ შეიღვი სხ. პ.ე. №31. გაეხარეთ, რადგანაც რეკლამის კანონში გარკვეული წინააღივება საქართველოს

ახალი წელი და ძველი პრობლემები

მოველ ტერიტორიაზე ვრცელდება სახელმწიფო ენაზე - ხოლო საქართველოში განთავსებული, სხვა ენაზე რეგისტრირებული სასაქონლო (მომსახურების) ნიშნის (ლოგოტიპის) მფლობელს ვეაღება მისი ტრანსლიტერაციის წესით გადმოცემა ქართულ ენაზე“ (მუხლი 4, პარაგრაფი 2).

მერე? მერე არაფერი კანონი არსებობს, მაგრამ მახი მოიხივების შესრულება არაა საეაღივებულო თორმე შეაინსათვის. იმ კანონში ასეთი პუნქტიცაა:

„რეკლამის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევისათვის ფიზიკურ და ორგანიზაციულ პირებს (რეკლამის დამკვეთებს, მწარმოებლებსა და გამამრცელებლებს) ეკისრებათ პასუხისმგებლობა საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად“ (მუხლი 24, პუნქტი 1).

მერე რაო, იკითხეთ, არაფერი ზენე არ ვიციო ფაქტობრივად, იმდენი დარღვევა, იმდენი უგულებლოყოფა კანონის, კანონის პატივისცემულ ქვეანაში ქვეანის დამკვეთად რომ აღიქვივოდა.

ზენე თუ გვეკითხავს კაცო ამჟამადაც კი ვიღებთ ამ კანონსა და, საფრთხედ, სახელმწიფო ენის მადალითისათვის მარტობისო“ უზარმაზარ უცხოური რეკლამის ქვეანითისი შეუნძინეველი ქართული წარწერა ვეაქვივს - მინერტელითა ვანმთივლითისათვის და ამით მოიხივებს ეაღ ქართულის წინაშე - ამსოღებანკის უზარმაზარ უცხოურ რეკლამის ენამეცნიერების ინსტიტუტს (მ თავზე რომ დაადგეს და ავიპორტივინდაც კი ჩანს, ისეი ქართუ

ლი წარწერა გაუკეთეს, შენობის წინ რომ დადგა ძვირის შეამწვე.

ამას ვთვლით კანონისა და სახელმწიფო ქრის ახლად აკადემია - არას ვამბობთ იმ შემთხვევებზე, საერთოდ რომ არაფერს მოატყვევია უკრადღება ქართულისადაც. ასეთი არაფერი ახალი რეკლამა გაჩნდა, უნაა გამკითხეთ?

რისთვის მივიღეთ კანონი? ვრავი წინორთქი აიღებს ქრისა და იმისაც რეკლამის პატრონსაც, როგორც ილია იტყვია, კანონი აუგებს შეიძლება!

დაიწერა არაფრისთვის, მსაფედებო კანონი სახელმწიფო ქრის შესახებ. ამ გამოცდილებით, მოატყვევს უნამე უკრადღებას მას? რამდენი კარგი კანონი ასე მკვლავ-დამოხდა? ქრის კანონიც, შერის, დაბაღებადმე გარდა-ცაღდა.

და დაეცრა ქართული ქნ ხელისუფლებისაგან მიუ-წვებულს, საქართველოს მოქალაქეებისაგან უგულბე-დლოყოფილ. დაჩნს დღისა და თათი-ორილა ორგანიზა-ციის თუ კაცის ანაბარა.

მამაქა ვთვლით ამასე ფიქრი ახლა, ათასწამედილის მიწურულს, გულის უფრო ის გვიტყვის, რომ გაუკეთეს და წაეკითხათ, თუ როგორ სრულაქნ თავითი დედაჩანსე მტერსე გაკიდებით მრავადროცხოვანი ურბო ახლა რომ სწორად მოხდეთ საფრანგეთის მაგალითი - ერთენაა მათ-წეროს თუ ანა მტერს დოკუმენტებში იმას რად იფიქრებენ

- როგორ ეცრობან ფრანგები კოვლედე იმის რასაც ფრანგული პეტია - ენას, მუსიკას, ზოგადად კულტურას. ქრისთიე პოლიტიკის ფრანგულ მაგალითსე მტერს უკრან-ღშიც ვწერდით (№1.2, 1998 წ.)

შევეშურდა, როცა წაეკითხეთ, თუ ესანეთის სამეფო აკადემია რა დონისხებებს ატარებს ესანური ქრის დასა-ცადე. დონისხებიათა მივლი სიტყვა იტყეს, თურმე, თა-პონურ ქრის ინგლისურის შესიტყვესაგან. და ასე შე-მადე.

1999 საპარლამენტო არჩევნების წელია, თუ წინა სა-არჩერი წლების გათხისებებით, აქტიურობის უნდა ვვლო-

დედა, სამწუხაროდ, დედაქრისთიის სრულეა კამანური დონისხებად იტყვა. მაგრამ ენ დაებებს, ოღონდ გაკე-თდეს რამე, ოღონდ მოვარდეს საქმე, ოღონდ გასწო-რდეს გამრუდებულა.

მადე აბრლი მოვა, 14 აბრლი და კვლავაც ვრცემებით ქართული ქრის დღეს.

დამოჩნა ქრის, ვეწუშებოდექ.

სხვა ბაზათაბიდას

ესპანელები იბროპეიან მშობლიური ენის სიწმინდისათვის

ესპანეთის სამეფო აკადემიის ლინგვისტია სემინარსე განი-ხილეს ესპანური ქრის საკითხი. დაასკვნეს, რომ ესპანურ ენას უმუქრება საშინოება. მასობრივი ინფორმაციისა და ტელედად-ცემების მეშეობით, ენაში შემო-დის ინგლისური და ამერიკული სიტყვებ; ასევე საფრთხეს უქმნის

ქრის სიწმინდეს რეკლამებო, ვტო-კეტებო, განცხადებები იმ ენასე, რომელიც ადგილობრივ მოსა-ხლეობას არ ეშმის გახშირებული კონტაქტების გამო, მისგან მადო-ანად თავის დაღწევა შეუძლებელია. სწავლულთა ახრით, აუ-ცილებელია ზომიერების დაცვა და უპარატესობის მინიჭება მშო-

ბლიური ენისათვის, გათხისენს ნობელის პრემიის დაურეატი გა-ბრიელ გარსია მარკესი, რომელიც ესპანურის გამარტეებას მოი-თხოვდა, მაგრამ მუცნიოებმა ეს მოსასრება არ გაითარეს.

ქვეყნის პალიტრა №51, 1998 წ.

საქართველოს
გარე ურთიერთ-
ობის
მინისტროს

ქართული ანბანის სწავლებას ისევე მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს როგორც თუთ ქართულ ანბანს საუკუნეთა მანძილზე ახერხებოდა ანბანის სწავლების გზები, მეთოდები და ხერხები, სწავლების პრინციპები ანბანი სახელმძღვანელოები, ვიდრე იგი იაკობ გოგებაშვილის გენიალური ნიჭის წყალობით სრულყოფილ სახეს მიაღწედა.

„დედაქანა და იაკობ გოგებაშვილი ქართველი კაცის ცხოვრებაში განუყოფელი ცნებებია: ეპიზოდით გოგებაშვილი და მისიან გროსად თავად წინ დედაქან გეგმატანებისტანება დედაქანის და იენის წარმოადგენაში უნდა იაკობ გოგებაშვილის მაღლიანი სახე წარმოვიფიქვება ახე განყოფილად დიაკეშირა და დაადუღება ისტორიამ ეს ორი ცნება და უში ცნებად შეკრა, ახე გათავისა ქართველმა ხალხმა დედაქანისა და უნის კომპაი იაკობ გოგებაშვილი“- ახე შეფასა ეპიკურან რასიშვილმა ქართველი ურის დიდი მოძღვარი და მისი დამოკიდებულება დედაქანისად.

ა. გოგებაშვილი იყო რვა დასახელების სახელმძღვანელოს ავტორი. ეს სახელმძღვანელოებია „ქართული ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი მოსწავლეთათვის“, „დედა ქან“, ნაწ. I, „დედა ქან“, ნაწ. II, „კოჟორი“, „ბერძნისი კანონი“, „დედაქანი ქართული წერისა“, არუსსკოე სლავოე“, ნაწ. I, არუსსკოე სლავოე“, ნაწ. II. აღნიშნული სახელმძღვანელოები ავტორისა მაღალ დიდაქტიკურ-მეთოდოლოგურ თვალსაზრისზე ავტორი თავისი დროის სახელმძღვანელოების შეზღვევლას შორის გამოირჩევა ორიგინალური

შეხვედრელებით, დედაქანის საიდუმლოებაში წყვილის, მაღალი ინტელექტუალი და კულმარტი მუქარეული ცოლი დიდი აქტივაციის ისტორიაში იშვიათად, მოაქვს ისეთი პირი, რომელიც თანაბრად დავიდობილი იყოს

მაღალი ლოგიკური ძროქებითა და ასევე მაღალი მხატვრობის შემოქმედებით ნიჭით (ე. რამაშვილი, „დედა ქან“, იაკობ გოგებაშვილის მოხატვებაში, 1990, გვ. 20).

ა. გოგებაშვილის მიერ შედგენილი პირველი სახელმძღვანელო იყო „ქართული ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი მოსწავლეთათვის“.

„ქართული ანბანის“ I და II გამოცემები (1865, 1867)ი. გოგებაშვილმა შე-

„ანტიპედაგოგიური და ანტიქართული რაიმე სულნი არას გზით არ შეეუშვათ“ ანუ დაფიცვით „დედაქანის“ აგების პრინციპები

აღინა ბერძენი ანალიზური მეთოდი ავტორი წერდა: „არსებულ ქართულ ანბანთა მტკარამ უხერხობამ რაც შენიშნული იყო სქანარის ხელმძღვანელობის მიერ, განაპიჯელან მე შემდეგან ანბანის სახელმძღვანელო ერთ-ერთ უკეთესს და უახლეს მეთოდზე“ („სახტ მოამბე“, №5, გვ. 221). ა. გოგებაშვილის მამრადელი შეხვედრებით, ბერძენი ანალიზური მეთოდი წერა-კითხვის სწავლებაში შეტანულობის პრინციპის დამტკიცის დიდ შესაძლებლობას იძლევა.

„ქართული ანბანი“ თავისი დროის საუკეთესო ანბანის სახელმძღვანელოდ ითვლებოდა.

1868 წ. ა. გოგებაშვილმა ბერძენი სინთეზური მეთოდი შეადგინა აღნიშნული სახელმძღვანელო დიდი ძუბისა და დაკორექციების შემდეგ ა. გოგებაშვილი შეხვე-

ხდა ძალად მომრავლდა „აღტორნატივი სახელმძღვანელოები არა მარტო მშობლიურ ენასა და დიდიტრატურაში არამედ სხვა საენებშიც. „დედაქანის“ სახელმძღვანელოთა სამრავლესე რომ არაფერი ვთქვათ, თუთ პირველი კლასის მათემატიკის ოთხი წიგნი გამოვიდა. მიუკლობაც ხომ თანხვენი ვაზარდეს, ახვისსავე ბეშმა ზოგი სხვა სახელმძღვანელოც კი, ბატონო „სახელმძღვანელო ორბერი ხანჯალა“, - ბრძანა დიდმა იაკობმა, მაგრამ იქვე განმარტა თუ სწორად და კარგად ააგეს მამონ ჭრის სწორად და კარგად ცუდად შედგენილი სახელმძღვანელო კი ძალად

ახალი, მაგრამ უკეთესი

დიდ ზიანს აყენებს სწავლა-აღსრულის საქმეში ამ სამშორების წინაშე ეგვიფარი ჩვენ დიდეს კი, ბატონო, რამდენჯერ გვრდა, ძმებანი ახალი აღტორნატივი მიგაწოდოთ მომავალ თაობას მაგრამ უერ საფუძვლიანად შევისწავლოთ გეგამალიათი საუკუნებისა თუ აწიწულებების მანძილზე შემოშეებული ჩვენა თუ სხვათა კლასიკური მემკვიდრეობა, სახელმძღვანელოთა აგების პრინციპები, მეთოდები და ხერხები. ანგარაში გაუწეოთ მათ შემდეგ კი ახალი მოთხოვნების წდა არა სუბიექტური სუ-

რეოლების მიხედვით შევტანოთ მცნიერულად შემორჩენული აღტორნატივილი სახლები და სისტემატურად ვიორწოთ მათი გუმბობებისსაფის ეს დიდი უოწნული სახელმძღვანელოთა გაუკეთებოთ ისიც გეასხოვედეს, რომ სასწავლო მასალების შემწევა განაწილეს და დალაგეს ხდეს როგორც ღრმა მცნიერული და მაღალი ესპეტიკური დარბულების მიხედვით, ისე მოსარდის ფსიქო-ფიზიოლოგიურ თავიებურებათა გათვალისწინებით და დიდაქტიკური დანიშნულების შესაბამისად.

იმ დასკვნაზე, რომ ზეგროთა სანაცხური შეიღები აკმაყოფილებს დედაქტიკურ მოთხოვნებს ნაცნობიდან უცნობზე მახლობლიდან შორეულზე გადასვლისა ამხონიანე. ეს ამბანი იწყების სტრუქტურაზე და მოსწავლე პირველივე დანახება სწავლაში პაზრსა, ამიტომ რომ ვეფხა სიტყვა ხატებს რაიმე პაზრსა, ამტყუნებს რაიმე საგანსა“ („ქართული ამბანი“, 1968, წინასიტყვაობა).

ქართული ამბანი გამოცემულია 1909 წლის ჩათვლით. ადვდა ქნის“ გამოცემის შემდეგ, 1876 წლიდან, იგი სახლობაში სახმარებლად იყო დანიშნული.

1876 წ. გამოცემის ი გოგებაშვილის ახალი ამბანის სახელმძღვანელო-ადვდა ქნა“ სახელის სკოლებისათვის შემდგომი ზეგროთა ანალიზურ-სინაურული შეიღების კითხვა-წერის ხერხით აქ ამბანის სწავლება დაყოფილია 31 გაცემად-ადვდა ქნის“ პირველი ორ გაცემად-ადვდა ქნის“ ორ-ორი ასო-ბერვის შესწავლა გამოავლისწინებული, შემდეგ გაცემებზე კ - თითო-თითობით ასო-ბერვისა სწავლების თანამდევრობა ადვდა ქნის“ პირველ გამოცემაში ასეთია: ა ბ გ დ ე ვ ზ ჟ ლ მ ნ ნ დ რ დ მ ჯ ბ ჟ ხ ბ ა ე ბ ე ჯ ე ჯ

ადვდა ქნა“ გამოვიდა 1876 წლიდან 1926 წლამდე ცნობილია 46 გამოცემა. ავტორის სიკაცხელში (1912 წლამდე) იგი 33-ჯერ გამოცემის ი გოგებაშვილის გარდაცვალების შემდეგ ადვდა ქნის“ გამოცემის ავტორის ანდროსისძემ, წერს-კითხვის გამაგრებლებელი საზოგადოება ხელმძღვანელობდა.

ი გოგებაშვილის ცვლილებები ადვდა ქნის“ თითქმის ყოველ გამოცემაში შექონდა, მაგრამ არსებით ცვლილებები განუკეთა 1886 წ. გამოცემაში ცვლილებები, ძირითადად შეეხება სახელმძღვანელოს ავტობის შეიღობიკურ-დედაქტიკურ პრინციპებს, რაც შემდეგში მდგომარეობს:

1. წინას დაროული აქვს სასაბუი ნიშნები - წერაში წინასწარ საერთოების, რაც პირველი შემხმევა ქართული წერს-კითხვისა და ამბანის სახელმძღვანელოთა ისტორიაში.

2. შეცვლიდა ასო-ბერვისა რიგი, რასაც ძირითადად საფუძვლად ედება გენეტიკობის (გრაფიკული მხარეების) პრინციპი: ა ბ გ დ ე ვ ზ ჟ ლ მ ნ ნ დ რ დ მ ჯ ბ ჟ ხ ბ ა ე ბ ე ჯ ე ჯ

ი გოგებაშვილი, ანალიზებდა რა თვის თვითოულ წერს-კითხვის სწავლების პროცესს, წერის სწავლებას სამარჯლიანად თვლიდა უფრო რაოდენ ფსიქოფიზიოლოგიურ პროცესად, ვიდრე კითხვის სწავლებას. ამიტომ უხარტებობა მანამდე ასობა გრაფიკული სინდულ-საფუძვლად და მონათესაობის მხარეებისა, რის გამოც გრაფიკული მხარეის ასობი ადვდა ქნის“ შეხმევისა-

გერად მიერთი დადიდა მისი შემეგობი დანეწის მონახლის საქმე იყო. ამით ი გოგებაშვილი არა მარტო წერის სწავლებას დაუდო შიარი დედაქტიკური საფუძვლი, არამედ კითხვის სწავლებასაც.

3. ასობა რიგის შეცვლიდან დაკეშირებით შეიცვალა სოფიური ნორმალური სიტყვაც. მაგალითად, ახალია წინას სურათები და ნორმალური სიტყვები: „საათი“, „აგორი“, „მეხა“, „თეხი“, „კეხი“ და სხვა.

4. ადვდა ქნის“ 1886 წ. გამოცემის პირველად ამბანის სახელმძღვანელოთა ისტორიაში დაროული აქვს წერის ნიშნები.

აქსანისწავლა, რომ წერისათვის მონამზადებელი წინასწარი სავარჯიშოები ი გოგებაშვილი პირველად ქართული წერის დედანის (1882 წ. დაროთა, შემდეგ კი გადაიტანა ადვდა ქნის“ სახანდასწავლაში, ქართული წერისათვის მის მიწვე შეუშავებელი შიე ფონის ბადეში, მოცემულია ახლად შესწავლილი ასო-ბერვის ნიშნები ცალკე და სიტყვაში.

5. შეცვლიდა შესასწავლ ასო-ბერვისთან წარმოდგენილი საკითხები საერთოობები და ამბანის შემდეგ საკითხები მასალა სახელმძღვანელოში უხედავა შერტარული სახესური შემოქმედების ნიშნები.

ადვდა ქნის“ ეს გამოცემა მოცულია 167 გე-თა იგი ორი წლის კურსია.

6. შეცვლა გამოცემაში (1888 წ.) ის ცვლილება შერტარული, რომ ცალკე გამოყოფილი ახლად შესასწავლი ასო-ბერვის საათი თი თი ა თი ა თი

7. ადვდა ქნის“ მეორეზე (1896 წ.) გამოცემაში ჩაროულია წერის დედანი და იგი შეესაბუნა სურათებით ამ გამოცემის შესახებ ი გოგებაშვილი წერდა: ადვდა ქნის“, რომელიც 20 წლის წინათ დაიბადა, ორჯერად მხოლოდ გუშინ, 1896 წ. დაშლეს მათი სათვის დასაროულია სისქე („გრობა“, 1897, №457).

8. 1906 წ. ადვდა ქნის“ ორ წლიდან გაყოფა პირველი და მეორე წლიდან ამ გამოცემად იგი თვლებს ამბანის სახელმძღვანელოდ ვეფხა სარწმუნოების ქართველიათვის, რის გამოც წინად ამოუწულია საკლებით ხასიათის სურათები და ნორმალური სიტყვები: „საიცეხლური“, „ანგულოზი“, „მაცხოვრის ხატე“ და სხვა.

ადვდა ქნის“ შემეგობი გამოცემაში ი გოგებაშვილი ძირითადად საერთო-საკითხავ მასალას ცვლიდა და უფარდებ და მონახელობა თავისებურებისა და მონახეობის დონეს. შემდეგში, ავტორის სიკაცხელშიც იგი გარდაცვალების შემდეგაც ცვლილებები ეხებოდა სავარჯიშო-საკითხავ მასალას და არა სახელმძღვანელოს ავტობის შეიღობიკურ-დედაქტიკურ პრინციპებს.

ადვდა ქნის“ ორიგინალური ამბანის სახე-

დამზღვევლა. იგი შედგება ატორის ხანგრძლივი დაბ-ბული შუაონისა, შიდარი ჰედაგოგური გამოცდი-ღებისა და თორიული მო-შაღებისა. ადგა ენაშ გე-ნორიკულელებული მოწინავე ჰედაგოგურ-შეოილეკური პრინციპები და ანაბისი სახე-ღმზღვეანების მიზარი წე-ღვერბული მოთხოვნები შე-ფარდებულა ქართული ენის თაიფისურებებსა და სკო-ლის მოთხოვნებთან.

ადგა ენაშ ა გოგება-შეღმა გაეფიჭებესა და გა-ნათარია ბეჭითი ანაღე-ზურ-სინაფურე მყოიდი, შეღეფა იგი ქართული ენის ბუნებისა და მისივე სიტყვე-ნის გამოღმინებისათვის.

ბის რომ ვიქცაი, „სანამდვილის უკანასკნელ საფეხუ-რამდე“ მიიქცაი იგი.

ამ სახელმძღვანელოთი წერა-კითხვის სწავლებას სა-ფუძვლად უღვევს შეღწეზულობის, მისწავლეობის, თე-დასანსონების, აღმრდელობითი სწავლების, გრაფიკული, ფონეტიკური, სემანტიკური და სხვა დიდაქტიკური პრი-ნციპები.

ა გოგებაშეღის ადგა ენაშ უღიღები როდი შე-არღულა ქართული კათეგორიის სწავლების გაუმზობე-სებისა და სრულყოფის საქმეში განუთახდერღულია მისი შიშეწელობა მშობლიური ქართული ენის სიწმინდის და-ცვის, ხაღსში მისი ფაროიდ გავრცელების, ქართველ-ენის გამოღმინებისათვის.

უნდა აღინიშნოს, რომ ა გოგებაშეღის ადგა ენაშ პარადღმურად და შეღდგეკ გამოიკა ბვერი ანაბისი სა-ხელმძღვანელო, მაგრამ არა გაეფიჭობესებულა არამდე გაეარესებული მყოიღებისა და სერხებით აგებულა.

ამტომ 1943 წ. განსახკობთან შექმნა კომისიარო-მღმაც განიხილა დაწვეებით სკოლის ანაბისი სახე-ღმზღვეანელები და შეიჭეშემა მათი აგების მყოიდეკურ-დიდაქტიკური პრინციპები. დიდგენიღების შეკოზულობით ადგა ენის პრეული ნაწილი უნდა აფოს ა გოგება-შეღის ადგა ენაშ პრინციპთა მიხედვით. სახელღობრ, იგი უნდა შეღვეტი ბეჭითი ანაღეზურ-სინაფურე მყოი-ღის კათეგორიის ხერხით სახელმძღვანელო უნდა შე-იკავდეს სასაუბრო სურათებს, სანაზე-სახატეე ნიშეშებს, ანაბის საკითხავ საეარეოშეობითა და წერის ნიშეშებით, მარტეე სურათებს საგნის სახელის დასაწერად, ანაბის შეზღვე სურათავ მასღაბს და ა.შ. [ქართული საანბარო წიგნის ბიბლიოგრაფია (1929-1955), გვ 65].

ამ პრინციპების მიხედვით ჩატარებულ კონკურსში მო-ნაწილე გამარჯველ საანბარო წიგნთაგან უკეთესად იქნა მანწეული ნ ბოცეაბისა და გე ბურჯანაბის სახელმძღვა-ნელო, რომელსაც კომისიის დიდგენიღებით ეწო-და ადგა ენა. იგი შეღვეტილია ა გოგებაშეღის

ადგა ენაშ მიხედვით; პრეულად 1944 წ. გამოიქცა. 1969 წ. განსორიკულდა დაწვეებით სკოლის რეფორმის, სოღური სკოლაში ექსპერიმენტის სახით შეღედა ექსსწელანთა მისამაღებელი კლასი მანამდე შიღოდ შეღწეღანთა შეოიღინგ სკოლაში ჩეღეულები იგი და-წვეით სკოლის სისტემაში გაეარეანებულ იგი I, II, III კლასები, ექსპერიმენტულში კ- მისამაღებულა I, II, III კლასები.

1969-1970 სასწავლო წლისათვის ექსპეღანთა ადგ-და ენაშ მოწაღება და გამოიკვამ ვერ მოცსწერი გან-თღების საანბარტრში შიღოი მყოიღური მითხოვები, რე-გორ ესარტებულა მისამაღებულ კლასშიც ნ. ბოცეაბისა და გე ბურჯანაბის ადგა ენაშ მწეელებრივი დაწვეით სკოლის I კლასში ნ. ბოცეაბისა და გე ბურჯანაბის ადგა ენაშ ასწავლეზობაღ.

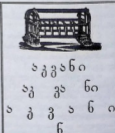
1970-1971 სასწ. წლისათვის ვადერიან რამიშეღის გამოიკა ორივე ტიპის დაწვეითი სკოლის პროგრამა და იკორ გოგებაშეღის ადგა ენაშ მიხედვით შეღვენილი მისამაღებელი კლასის ადგა ენა, რომელც ექსპერიმე-ნტის მოხისნა შეზღვე, 1981 წლიდან I კლასის ადგა ე-ნად გედაკვოდ.

კ რამიშეღის მიერ შეღვენილ ადგა ენაშ მოთ-ახებულე 51 საკითხავი ტექსტთდან 20 ა გოგებაშეღის კლასში გეოეთის, ან მისი ადგა ენიდანაა გადმოდე-ბული.

ამამად მოქმედი ადგა ენა შეღება წინასანბნო, სა-ანბნო და ანაბისისშეღვარი გაეყოიღებებისაგან წინა-სანბნოი პერიოდი ერთ ათეღვე გრტებულდა და მისად ისანაგს მისწავლეობა აზროვნებისა და გაბმული სეზონი შეტყვეულების განეითარებას, დექლარირი შარაგის გამო-ღერებას, დექლარირული გრამატიკული წვეების გამოიუ-შეებას, ბეჭითი კუბტურის აღსრღაბს, ბეჭითი ანაღე-ზისა და სინაფის დეუფლებას, წერის სწავლებაზე გედა-სახელღულად მოწაღებებას.

სანანარო პერიოდში 33 ასო-ბეგრა 32 გაეკვოდზე ისწავლება - ის არის პრეულ გაეკვოდზე შესასწავლე შესაღვე თითო გაეკვოდზე კათეგორი - წერის ხერხით ისწავ-ლება თითო ბეგრა-ასო, როგორც ა გოგებაშეღი მყოი-თფდა, ენღვეთ თითო ჯგრა თითო სინაღველ. 26-ე ბეგრა-ასოს - 6-ს (ლიმონი) შესწავლის შეზღვე ანაბისი შეგ-დამდე შერეულდა ანაბისის შემღვგომ საკითხავი 51 ტექსტა

ისევე როგორც ა გოგებაშეღითან, აქაც კათეგორი - წერის სწავლებას მტკიცედ უღვევს საფუძვლად გენეტურობის, ანუ გრაფიკული, ფონე-ტიკური, ანუ ბეჭე-რითი და სემანტიკური, ანუ ნორმაღერ სო-ტეგთა გასარე-ბითობის პრინციპები. ამ პრინციპთა ერთობლიობა ქმნის

ა ბ კ ვ ა ნ ი
ა ბ კ ვ ა ნ ი
ა ბ კ ვ ა ნ ი
ა ბ კ ვ ა ნ ი

ქართული წიგნ-კითხვის სწავლების მეტად ოპტიმალური სისტემის ეს სისტემა უაღრესად ორიენტირებულია და ხოსტროვად ქვეყნებს ქართული წიგნების, დიდაქტიკისა და ბავშვის ფსიქიკის დრამა კონდის. ეს რთული კომპლექსური იდეალსაზრის უდევს საფუძვლად ქართულ ანბანის სწავლების მეთოდის (ე რამიშვილი, ადვია ნა* ა გოგებაშვილის მოხატუბაში 1990) კვ 301.

გვერდობის, ან გრაფიკული პრინციპი გულისხმობს, რომ მხედველი მიხსნულობის ასობი თანმიმდევრულად იქნეს შესწავლილი მგ. ა ა თ ს ხ. ე უ ძ მ შ კ ე გ ფ რ ლ - დ დ ჯ ე ე ნ წ ც ბ-ქ ჯ ვ-გრამატიკის მეთოდით ინწავლება ე რამიშვილის სურდა, თუ გადაიტანა ა ა თ ს რგ შს, მდგრად ამსიათის საერთო ნორმალური სიტყვები ვერ შეაინა, ეტება.

ფონეტიკური, ანუ ბგერითი პრინციპის მიხედვით, კითხვაში საყარეობოდ შერჩეული უნდა იქნეს ყოველგვარ მხოველაგვარუბუბუბული და თანმიმდევრულად უბუბუბული სიტყვები რომელიც დამარცხდა ადვილად ხერხდება და ადვილად წარმოიშობა, როგორცაა თი-თი, თა-თი, თა-თი, თა-თი, სო-სო, ე-ე-სე და სხვა. ერთგვარმიშვილად უნებუბული და თანმიმდევრულად სიტყვების კითხვისა და წარმოქმნაში გაეწავლე 6 წლის ბავშვი ხშირად ტოვებს ორიდან ერთ ხმოვანს. ან თანხმოვანს და ასეთი მეთოდა ანასრულფასოები იქნება მგ. საათი- სათი, ვარსკვლავი- ვარსკავი ან ვარსკლავი და ა.შ. თანმიმდევრულად ერთადერთი ნორმალური სიტყვა ე რამიშვილის ადვია ნა* არის თბა - ხ ასო-ბგერის შესასწავლად მეცნიერი ეტება მის შესწავლად სიტყვას.

სემანტიკური, ანუ ნორმალური სიტყვითა გასაგებობის პრინციპი გულისხმობს კითხვაში საყარეობოდ ისეთი სიტყვების შერჩევას, რომელიც მნიშვნელობა გასაგებია საქართველოს ყველა კუთხის ბავშვებისათვის.

ამჟამად მოქმედ ადვია ნა* თანმიმდევრულადია დაკლები ანბანის სახელმძღვანელოს შედგენის პრინციპებს.

1 ქლის ადვია ნა* შინაარსი მთლიანად შეესაბამება კვლევით ქართული წიგნის მოქმედ პროგრამას.

2 ე რამიშვილის მიერ შედგენილი ადვია ნა* არის ღრისეული მემკვიდრე ა გოგებაშვილის ადვია ნა* პროგრესული ტრადიციებისა. იგი შედგენილია კვლევით-ანა ფსიქო-ფილოლოგიური და ფონეტიკური თავისებურებების გათვალისწინებით. მასში

სურემი
უ რ ე მ ი
უ რ ე მ ი
რ

ვრცობა რა ა გოგებაშვილის მიერ დამკვიდრებულ ბგერით ანალოგიურ სინაქსურ შეთანხმების კითხვა-წერის ხე-

რისა, თანმიმდევრულად ენათმეცნიერების მიღწევებს შეეხებულობს, მასწავლებლის, თვალსაზრისის, აღმზრდელობითი სწავლებლის, გრაფიკული ფონეტიკური, სემანტიკურისა და სხვა პრინციპებს, ე რამიშვილი ადვია ნა* გათვალისწინებდა თანმიმდევრულობის ამსახველი სურათებისა და კითხვაში საყარეობი მასალის სახელმძღვანელოში გამოტყუების ეპიკის სული, რომელშიც იგი შექმნა. შეიძლება თქვას, რომ ე რამიშვილის ადვია ნა* გატარებულია ეპიკის პოლიტიკა ა გოგებაშვილი ხაზგასმით აღნიშნავს აშუაბუბუბული, რომ ის, რაც კვლევითად შედგენილია, კვლევითად პოლიტიკურად არ იყოს (მ, 423).

ბ უ დ ე
ბ ე ე
ბ უ რ ე მ
ბ

3. სახელმძღვანელოში მტკიცედია განსაზღვრული კვლევითი მიმართულება დატვირთვის მიხედვით.

4. ამჟამად მოქმედ ადვია ნა* მთლიანადია გათვალისწინებული ა გოგებაშვილის მიზან-სწრაფვად ანტიმედიაციური და ანტიქართული რამე სურდა არას გზით არ შეეშვა და წინააღმდეგობა გაუწიოს პრინციპებს აუშენო ხეტი ჟის განააღებს (მ, 428).

5. ადვია ნა* სასწავლო-საყარეობი მასალა მრავალფეროვანია, ნათელი და სახალისო შინაარსის მქონე წინასამართ ნაწილი 65 სახატეობი სურათის, საინაბრისა და ანბანის შეხვედრით კ - 184 სურათი და ელუსტრაცია როგორც სურათ აღნიშნავს, ეს სურათები ქმსახურება ბავშვის დეკორის გამოვლენას, გამოული შეხვედრებისა და ლოგიკური აზროვნების განვითარებას, მარტეო ანალოზისა და სხვათა ხეყვის გამოუმუშავებას, ელემენტარული გრამატიკული ხეყვის ფორმირებას.

გათვალისწინებულია, რომ ამ ადვია ნა* ბავშვებს უნდა ისწავლოს სოფლიადე და ქალაქადე.

6. ე რამიშვილი თვალსაზრისით ა გოგებაშვილის შეხვედრებისა და გამოვლენების ადვილად ანაწიებს, ეპოქების, დეკორის, მთხრობების უთუოდ უნდა ადვილი ჰქონდეთ ანბანის შესწავლის დროს (მ, 308) და ადვია ნა* თავისებს 24 დეკორს, 18 მთხრობას, 1 თეატრს, 1 ზღაპარს, 5 მეცნიერულ-პოპულარულ სტატეას ბგერითი მარადწარმოქმნის საყარეობოდ მოცემული აქვს 4 ქრის განსტეხე: პატარების აზროვნების განათარებლად წარმოადგენილია 11 რებუთი, 7 გამოცემა აზროვნებისა და მეტყველების განვითარებას, აგრეთვე სწავლები გონებრივ ხეყისთვის, დაეკრებუბუბული აზრების ექსპორება 17 ანაწი.

7. სახელმძღვანელო მთლიანად მომზადებულია ქართული ბავშვის სულსა და გულს, მის აზროვნებას, მასში კოდირებული სწავლები იდელებსა და მიწარებებს ისიც კი, რაც გადმომზადებულია ა გოგებაშვილის მიერ რუსულიდან (ე უშნისკის აზროული პატარა ქა - 7

ლო, ღ ღ ტოლსტოის ქაღალდმა თქვა. ზედმეწვეთი გადმოქროლებულია. ე რამიშვილის მიერ მიღიანად გაზარტყულია ე გოგებაშვილის აზრი, რომ ქართული ენის სახელმძღვანელო მტკიცედ უნდა იდგეს ქართველს ნადავდ ზედ... (VI, 761).

8. ა გოგებაშვილი წერს ასოები ცალ ცალად არის საგანს არ ამეწებენ არა პაზრს არ ხატავენ, ამიტომ სწავლის დაწესება ასოებისაგან ყმაწვილისათვის არის მაგნიბელო (V, 715). ე რამიშვილი იხარებს ი. გოგებაშვილის ამ შეხედულებას, მის ადვალტისეულ გამოცდილებას და კოვლდ შესასწავლი არა-ბეგრის შემცველ სიტყვას თან ურთავს სურათს. ე რამიშვილიან 32 ასოთი სურათია წარმოდგენილი ია, ია-თათია, ხ-თათია, ხ-თათია, ი-ხე-უ-თათია, ძ-ბუჯა, მ-მუხა და ა.შ ერთი სიტყვით, კოხხისა და წერის სწავლება თვალსაჩინოებაზე დაქრდნობით ურადროვად ხდება.

9. მისწავლითა დღესათვის გამდინდრებისა და დასუსტების ხელსაყრელ სიტუაციას ქნის ის ფაქტი, რომ ადვალტის პოლიონი დარჩულია დღესათვის, სადაც ახსნიდა 100-ზე მეტი უცნობი სიტყვა და გამოთქმა.

დღესათვის დარჩა სახელმძღვანელოს ბოლოს ასოთ გოგებაშვილის ადვალტის პროგრესული ტრადიციონი მომდინარეობს.

10. ამჟამად მოქმედ ადვალტის შტაბილი 32 ნორმალური სიტყვიდან მხოლოდ ერთია თანხმობანდა-ჯგუფებული - ათა. ის პარმოსილიდ ვეუფოთა და პატარებს შტარტებებად ედვალტებთან მისი წარმოქმნა. თმეცა, ემოთოებს, ე რამიშვილი ეტება 6 ასო-ბეგრის შემცველ თანხმობანდა-ჯგუფებულ ნორმალურ სიტყვას. ნორმალური სიტყვა კი რამდენიმე პირობას უნდა აკმაყოფილებდეს: უნდა იყოს თანხმობანდა-ჯგუფებული, ერთგვარსმობანდა-ჯგუფებული, მარტოე ფონტოკური აგებულებისა - ღია მარტოკულით, ეი ადვალტად წასაკითხავი და წარმოსათქვამი; მისი შემქნელით გასაგებ უნდა იყოს საქართველოს ყველა კუბის ბავშვისათვის; უნდა იყოს კონკრეტული საზოგადო არსებითი სახელი, რომ შეიძლება ბოლოს ამ სახელით აღნიშნული საგნის დასატყვა მისი გამოქვეყნის ადვალტად ხერხდებოდეს წინად-დების შედგენა-ქმედოების საუბრის ჩატარება. შემდეგ ნორმალური სიტყვა მისაღები უნდა იყოს აღმსრვლებლობით, საგანმანათლებლო, ენათეკური თვალსაზრისით.

11. მოქმედ ადვალტის ნორმალური სიტყვით შესწავლილი ახალი ასო-ბეგრა ვრთოკულად ენათესავენა წინ შესწავლილ ასო-ბეგრას.

12. კოხხის მეფის განმტკიცების მიზნით, საანბნო განყოფილებაში ერთხელ გაცნობილი ბეგრა-ასო მომდევნო მისაღამო ხმობად შეორდება.

13. საანბნო განყოფილებაში, წინა გამოცემებთან შედარებით, შეივსო და დაიხვეწა საწერო

ნიმუშები, უფრო სრულყოფილი გახდა საქართველოს სისტემა. თითოეული ბეგრა-ასოს გაცნობისთან დაკავშირებით ბავშვებს უძლევათ სამ-სამი წერიით დავალება ახალდაცნობილი ასოს ირ-ირი ნიმუშს და ახალდაცნობილი ასოს შემცველი სიტყვა ე წინად-დებს, რომელსაც შეუკავთ როგორც ახალდაცნობილი, ისე უძველესი ასოებს.

ა გოგებაშვილი წერდა: ბავშვის ყოველ ასოს წარმოდგენას, გრძობისა და სულის მოძრაობას მხოლოდ დედაქანა ქნატავს სინამდვილით და ხისრულით (X, 208) დიხს ეს ტექნიკატება, მაგრამ მოულებენ, აზრები, შეხედულებანი ხმობად გარცდიან ცვალებადობას და ამდენად ადვალტის შინაარსიც არა უცვლელია. ამის მაგალითად გამოდგება ცვლადები ადვალტის შტაბილიან ე რამიშვილის ჩათვლით 1876-დან 1990 წლამდე.

ცვლადები გასაგებია, მისაღებია, ასატანია, აუცილებელია, ვინაიდან იცვლება ეპოქები, მდიდრდება თაობათა ცოდნა და განმაცვლობა; მაგრამ ცვლილება არ უნდა გულისხმობდეს დამახინჯებას, გამოუღებობას, უცვლელს გაყოხებითა, ა გოგებაშვილის შეგონება სახელმძღვანელო რომარა ბასრი ხანდაღია, რომელსაც შეუძლიან დიდი სიტყვი დათვოს და დიდი სიმბოტეე წარტრის სკოლისა და ხალხის ცხოვრებაში (III, 134). ამიტომ ადვალტის ცვლადების შეტანისას გვმართებს დიდი საფრთხილედ, მათუტეცს, როცა ა გოგებაშვილის ადვალტის შემცველად ანბანის სახელმძღვანელოები შემოგუტეცს.

ბოლი ხანებში მომარდებდნენ ადვალტის შემდგენლი მათ ამის თაობაზე მოვახსენებთ ისევ ა გოგებაშვილის აზრს: სახელმძღვანელოს შედგენა შეუძლიან არა გაუხსნელს პრაქტიკას, არამედ განყოფილებულ პირს, რომელსაც შეეძლება გამოცდილებასთან შეერტრებად შესწავლილი აქტე (IX, 427).

ამჟამად მოქმედ ადვალტის თუ რამე ნაღი აქტეს ეს არის მხოლოდ მისი ბეჭდვის ხარისხი. 6 წლის ბავშვის თვალს დამაბო ფურტოთი გაყოფიებული, მაგრამ აღმსრვლებლობა-საგანმანათლებლო თვალსაზრისით, ნაყოფიერ სასარგებლო შინაარსის ნაღი უფრო იზიდავს, ეიდრე უფარტის ქაღალდზე მტრიალი ფურტოთ შესრულებული ხანტერტის შინაარსის მქონე ნაწარმების თანმშლები სახატები და ილუსტრაციები ამტობ ცვენას განათლების სამხისტროში უნდა იზრუნოს ამჟამად მოქმედი ადვალტის მადიდ პოლიგრაფიულ დონეზე გამოცემისათვის.

დავანა მთავარი

სულხან-ბატა ორბელიანის სახელობის სახელმწიფო ქვედაეფოტური უნივერსიტეტის დოცენტი

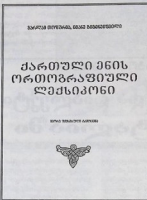
დიდმნიშვნელოვანი გამოცემა

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არნაობის სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტმა დიდებული სახელწოდებით გამოაქვეყნა მარტოული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონი. ეს მუშა გარდა იმისა, რომ წარმოადგენს ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონს, ეს მუშა შეესაბამება გამოცემა (პირველი გამოცემის თარიღი 1968 წლის წინამდებარე გამოცემა რომელიც 8000-ზე მეტ სიტყვას მოიცავს, პირველ გამოცემის თითქმის ერთი მესამედით აღემატება. ლექსიკონი არ იყარვება წინა ორთოგრაფიული ფორმების აღნუსხვით იგი შეიცავს აგრეთვე საგულისხმო ცნობებს ქართული სალიტერატურო ენის პრაქტიკული სტილიზაციის არაერთ საკითხთან დაკავშირებით.

უცნაური პედი დასევა თავიდან ამ ლექსიკონს მის პირველ გამოცემას ვერ მოესწრო ლექსიკონის შექმნის ინციტორი, თანაგებორი და პირველი გამოცემის რედაქტორი, აკადემიკოსი ვარლამ თოფჩია. როგორც გამოცემის წინასიტყვაობიდან ვიგებთ, წიგნი მოდიანად აჩუქა და ექვსი ფორმა მისივე ხელმძღვანელობით დაიბეჭდა.

საქმე პოლიმედ ღირსეულად მოიყენა წიგნის მუშა ავტორმა მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტმა ივანე გიგინეიშვილმა და ავტორ სამი ათეული წელი ეს წიგნი უმსაქურველი ეყვალა, ვინც ამის საჭიროებას ვერაზიბდა.

და ეს წიგნი იქცა მიმდორგრაფიული იშვიათობად ბოლო სამი ათეული წლის მანძილზე არაერთი ახალი სორმა იქნა მადებულად არაერთი ახალი საკითხი გარკვევა ენაში

განდია ახალი სიტყვები, ფორმები. უცვლელე ამან დიდი ხანი დღის წესრიგში დააყენა ორთოგრაფიული ლექსიკონის ხელახალი გამოცემის საკითხი და ეს მშვე ტვირთი თავს იღო ბატონმა ივანე გიგინეიშვილმა. ეკეთი, წიგნი ერთი მესამედით გაიზარდა.

შესწორებული და შევსებული ლექსიკონი გამოშვებობა „განათლებლას“ გადაეცა თითქმის ორი ათეული წლის წინათ. და როგორც იქნა ორთოგრაფიული ლექსიკონის მუშა გამოცემასაც იხილა დღის სინაიდე.

უცნაური პედი არგუნა ღმერთი ამ ლექსიკონით, როცა იტყვა ზეით. იმსახე ეგულისხმობა, რომ მუშა გამოცემას ევლად მოესწრო მისი სულსამაღვლები და რედაქტორი ბატონი ივანე გიგინეიშვილამ დიდ სისარულს, რაც ლექსიკონის გამოცემა გამოიწვია, ეს სინაიდეც ახლავს.

მადლობა მათ, რომ ასეთი სწორუბარი საუნჯე დაეკუთვნეს; მადლობა ეველა იმსახე, ვინც ამ გამოცემისათვის ძალია და ქურფია არ დაიშურა უპირველესად ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული

ივანი გიგინეიშვილი, ვარლამ თოფჩია, გიორგი როგაძე.
1966 წელი, 17 ივნისი

სიტყვის კულტურის განყოფილების თანამშრომლებს, რომელიც იტვირთეს უაგებობიოდ და ურედაქტოროდ დარჩენილი წიგნის ღირსეული პატრონობა.

ეს ურეებდით ლექსიკონის ეპოფის თვისად მკობეული, პირუიქული შემეასებელი და დამეასებელი.

მ ეწამეცნოთ არ გახდეთარო, მწერალი ეარ და უნდა მოგახსენოს, რომ ენა ჩემთვის გამოხატვის საშუალებაა და არა თეოზოზონანი მისანი პოეზიაა. ენა რომ ეველა დროის უზოთარეტი პობილებაა, ამის ზემო სობოველსაც ადასტურებს. ამიტომ შევედგები, ასე ეოქეთა, გეგაციონთ ზემო ზოგერეთი მოსასრება ამ საკითხზე, ეფოქრობ, ეს ეროზონარად სარტერესო და მნიშვნელოვანი იქნება როგორც მწერალთა, ასევე ეწამეცნოთარათათს.

უკანასკელ ხანს იტალიაში გაქცხარებული დისკუსია მიმიდინარეობს. ენის პობილებების არგულივო მოგესახსნებათ, იტალია ის ქვეყანაა, სადაც იდიოთარევე ურციეპო დიალექტი არსებობდა და არსებობს, მათგან ზოგერეთი თაესი ენობრივო კონსტრუქციით

სალიტერატურო იტალიურის არ ჩამოეარდება ასეთია, მგაფლიოდ, ეწეცოური, ზემო უბრწყინვადეის მწერალი და კლასიკოსი კარული ვოლდინი სწორედ ამ დიალექტზე წერდა: თუთ ეწეცნობს სახელმწიფო არქივში დაცული დოკუმენტები ეწეცოურ დიალექტზეა შესრულებული: დღეი პოეტო პობიტა¹ მდინარე დიალექტზე იხზაიდა თათის დეკუსებს: მორე დღეი პოეტო ჯოაკინო ბუელი² რომინელ დიალექტზე წერდა; ეს სია უსასრულოდ შეეყოფილ ვაეცერეხლებშია, მგრამ იტალიური დიალექტების დილტერატურული ტრადიციების საილუნსტრაციოდ, ეფოქრობ, ეცეც იკმარებს.

დამეყოფილი შედეგებია ვოქეთა, რომ ყოველი იტალიელი პობინდვოლურა³, შესანიშნავად ეფილოს სალიტერატურო იტალიურსაც და თაესი დიალექტსაც, დიალექტები კ, მოგესახსნებათ, იცელებთან და დროთა განმავლობაში ტოსკანურ დიალექტს ან დამახინჯებულ სალიტერატურო იტალიურს ექსეკავებთან ენ - სრდილი იტალიის დიალექტები, რაც შეეხება საშროვისა და დასავლეთის, აქ შედარებით მგრ დიალექტებთან გეგექს საქმე ამსიან დაკეცხრებით გამოეიტელებითა, რომ სრედყოფილად არც გერეოური დიალექტო ვოქო და არც საცილიური.

დიალექტთა არსებობა, რაც ენის უდავო დირსებად უნდა ჩათვალდოს, ზორედ წარსულში იფებს სათავეს საუკუნეების მახინჯზე იტალია მრავალი დღეი თუ პატერა სახელმწიფოსათგან შედგებოდა და ეველებთან დიალექტზე ან მისგან უწინშეწელო სოუანსებით განსხეეებულ ენაზე დაპარაკობდნენ. ერთიანი ელტერუსისა და ცხოვრების წესის დამკვიდრების პობეკესში უვეე არსებობდა ერთიანი ენაც, რომელზეც მშარეველი კლასები წერდნენ და დაპარაკობდნენ. სწორედ ეს გახდელი სალიტერატურო

ალბაგომ მოკავია ენა და დიალექტი იტალიაში

ენა იგი თანდათან ევილიბდებოდა და საზოგადოების პობელტერკურა, ეკროზობეკური და სოციადლური ცეცხლებების ვრეიეეარ სარტეს წარმოადგენდა. რაცეც ეს საზოგადოება დღეი და თაესიუფელი იყო, ენაც მდინარე, ტეველი, მრავლობამცველი და იმსიანი პობრდა დროთა განმავლობაში საზოგადოება კონსერვატორული, საქეტილი და საშიშეც კი შეექნა. ამან, ბუნებრივთა, დიასეხტა სალიტერატურო ენაც - იგი მშარელი, ხელოვნური და ტრადიციული გახდა.

დელეკანდელში სალიტერატურო იტალიურმა დიალექტო დაიბორუნა. ეს მეტად მნიშვნელოვანი ფეტილა, ეონაიდან ჩვენს ეპოქაში დიალექტების გაქრობა ვეჭურება თუმცა, ამასდ იტალიაში მრავლად მოიქმნება საღლი, ენაც სწორად მეტეველებს იტალიურსაც და სალიტერატურო ენის შეეარებულ დიალექტზეა. ბოლოსანს დიალექტები ნახეპო დილტერატორული იტალიური შეეარად შეეჭრა ტელევიზიაში, პრეესაში, რადიოში

თუ კინოში. თუ რატომ უჭირავს დიალექტებს ასეთი მგრამ ადგილი იტალიურ ლიტერატურაში, ამის დასადგენად საჭიროა გახედვად პეროლის გადავხელოთ.

როგორც მოგახსენებია, იტალიური ლიტერატურაში დიალექტები XVIII-XIX საუკუნეებში შეეჭრა, ვოლდინი თაესის კომედიების მეოერამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში წერდა; პობიტა და ბელი კი მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში მოეეარებოდნენ რამ განახარობა ეს ეფოქრობ საფრანკეთის რევილიკამ. ამ უფადეებს მიელებთან თედი თუხილა და სინამეფელე დანახა მიედი ქვეეცნოერებს. იტალიის მშარეველი კლასების საღაპარყო ანუ სალიტერატურთა ენა იმსიანად უვეე გაეცევილი იყო, საინამეფელე ევეარ გამოხატედა ახალ ცხოვრებას, რაც იმსი ნიშნედა, რომ მშარეველი კლასებს არ ექმედიათ და არც ზურდიათ გევეთა სოციადლური თედიადამკვიდრებისთვის პობრდობა საურსინგეთის რევილიკეთის სინამეფელე ეს უწინარყოფელია, ამ ახალი ეფების სოციადლური ხმარადე იყო, რომელმაც ბეველი დამახო სწორედ მათი ცხოვრების ასახე იტეროებს პობეტებში და მწერლებში და ის დიალექტები მომინარეეეს, რომელც, ახალი ეფის საღაპარყო ენის წარმოადგენდა. ვოლდინი ეწეცოურ, პობიტამდინარე, ბელი რომინელ დიალექტებზე ასახეიდნენ მდამო ხადისისა და ბოქევიასის ყოფას.

ახლა ჩვენს ეპოქას მიეჭრონეფეი, აქ ვრეეეეარი პობრეული უნდა გაეავალიო წარსულთან, რადეგან დაახლოებით იგავე ცეცხლებია მოხდა მეორე მსოფლიო იმის დროსაც, პობეული ყოველია, იმსი გამოიწედა უსასინარო სოციადლური და ეკროზობეკური გაეიტარებოდა, რასაც მოეეცეც ახალი სოციადლური სინამეფელე ერების სანეცე შეგეეცხლა ეწეცხლური იტალიური ენის ანეეეეობა მდემო-

1 კარლი პობიტა (1775-1822), მდინელი პობიტა, დიალექტზე წერდა ანტეკატერკატორ და ანტეკატერკატორულ სატერებს მთარეებში.
2 ენესეცე ჯოაკინო ბუელი (1791-1863), რომელი პობიტა რომინელ დიალექტზე შექნა. 2269 სინეცე მთარეებში.

როსამ დ'ანჯინისის¹ გაბატონებას შეუწყო ხელი დ'ანჯინისში სწველი მორალის ხილვებში აღმოცენდა და ფაშისხის ოფიციალურ ჯნად იქცა რიტორიკული გაორკუნული ზიზღ-პირობებით აღსავსე ის ხელოვნობითა და სოფიზმით ხასიათდებოდა და უბრატესად პრეფერირებულ იყავებში დამკვიდრდა ყველაფე ეს სინამდვილიდან გაქცევის ნიშნავდა ახალ ცხოვრებას, რომელიც მორე მსოფლიო იმის დამაგრების შემდეგ დადგა, შესამახსი ასახვა სტრუქტურადა, ანე წამოიჭრა ჩვენს საღატრატურე ჯნასა და დაღატკეპნის ახლის გაბამიწერების აუცილებლობა

იმის შემდეგმ პერიოდში დაღატკეპნის გაბამიწება პარეფლად ნეორეალიტტურმა კონკრეტორეფამ სეცადა რეორეცე ცნობილია, ამ სკოლამ სინამდვილე ახლებურად შეუწერადებლად წარმოახინა ოუტეცე ამ წლებში ხომ ოფიცი ცხოვრებაც ახალ-ახალი ფატრებითა და მდებრებით იყო აღსავსე.

ორტორი და სიკამ ფელში „შუშა“ გაეფეცირი ხელის წილიდან გამოსილი ბიჭები, რომლებიც ფეხსაცმლებს მწერდებენ, რათა შიმშილი სული არ ამოხდომილია იმანად იტალიის ქუჩებში მარადიც საყე იყო ფეხსაცმლის მწერადები ბიჭებითა და სიკამ ფელში სინდა სოციალი ცხოვრებისეული სინამდვილე მატრეფილად შეუწერადებლად სინამდვილე რაც, ბუნებრივად, შესამახსი სასაუბრო ჯნას მოახლოვდა. სოფლად შეუწერებულ იყო ამ ჯნას შეღამახება იყო ასეფივე ხადა, რიტორიკის მოკლე-ბელი უნდა სოფლიერი, რეორეცე უნდა იყო ხელის სასაუბრო ჯნა სწორედ ამიტომ და სიკამ ფელის ბიჭები რომანულ დაღატკეპნე ლახარკონდერე აქვე უნდა დავხებნი, რომ იმ ქვეყანაში სადაც ჯნა კრებითა დაღატკეპნის შერეფისას სოფრობილეა სპირი, მთა უფრო ოუ ცველიობი, დიტრატურასე ადრე კონხი დაეამკვიდრობო ესა ოუ ის დაღატკეპნე საფიცილიად ცნობილი შუწრალი და კონრეფიხორი ბიჭე პილი პაზილინი რომხებესა და სოფლებს რომანულ დაღატკეპნე წერდა, ოუტეცე, ფროლი-ნელი კი იყო მე თავად რომანულად, სულ მცირე, სამე წიგნი საქნს დაწეროდა რომანე „ჩინარა“ და მოხარბების ორე კრებულა - „რომანული მოხარბებე“ და ახალი რომანული მოხარბებე“.

სასოფრელია იმის ცოდნა, ოუ რატომ ადრევედა პიპე-დარედ დაღატკეპნის შორის რომანული ყველაზე მეტად ჩემი ახრობი. ეს უბრატესობა რამდენიმე მიზეზით უნდა იყოს გამოწვეული პარეფლად - რომანული არ არის თეოლოგიული დაღატკეპნე იყო დამახინებელი ტრისკერია, ოუტეცე, სხეუბთან შედარებით გაკოლებით ასინამდვილე ცხოვრებამოფილი და ექსპრესიული მორე - რომანული დედაქალაქის ჯნა და, რეორეცე ცნობილია, დედაქალაქის სოფელია უწერავს ქვეყნის დანტრატურე ფორმირების

სადეფებე; მესამე - რომანული ის დაღატკეპნა, რომელიც წერდა ბელი, ტეშნორეცე დიდი პიეტი და თავის დროსე ამ დაღატკეპნის უბადლო მკოდნე სხეაია შორის, საამო-ჩებთა მერბადებე უოკრო ბელის, მან შექნა გაბატონებული კლრეფიკული ჯნასის წინამდებე მამარეული სამსის სინტი, რომლებიც დღესაც საკსოდ აქტუა-დურად ჯრებს და, ამდენად, იტალიის თანამდროვე მმარეულ წრეებსაც ამარბებს. ტეშნორეცესას არ არის მოკლებული ის აზრე, რომ სხე დაღატკეპნისთან შედარებით რომანული ყველაზე უკეთ გამოხატავს ამ ახალ სინამდვილეს, რომელიც მორე მსოფლიო იმის წილად ხასიახა.

ახლა უკანსქრლი დაეკრებება უნდა შემოვიტვიხოთ ეჭვი არ არის, ყოველი დაღატკეპნე ცვილიის გაბატონებს და თავად გამოხატვის ქვეყნის სინამდვილე მაგრამ რომელი სინამდვილე? მის ხომ გაუბრალობეობე, მდებარეი სოფის ასახვა შეუძლიათ? მდებარე კი ის კაცია, რომლის უმარეფის პრობლემს ჭამსა, რადგან იციან ოუ ამ ჭამსა, მოკლებეა, ამდენად, მისი ცხოვრება კონონიტურ პრობლემშივე დაიციფება ეს ლუქნე-პროფეგირატის სინამდვილეა, მაკარი, პრეტეპი რეალიობა, რომელიც შედარებით დაღატკეპნე აქვს იყო მხოლოდ და მხოლოდ სარისებო საჭიროებას გულისხმობს. ანე რომ, ბუნებრივად, ეს სინამდვილე ნაღებად დანად თებებსა და საკოებებს გეოგრაფიის, მეტეო, იყო ამხანებებს კულტურას ნეხე ახრობი, უბრალო შეუკლებელია რომელსე დაღატკეპნამ გამოხატოს საყოფილიად ადრე, კულტურის პრობლემები, მაღალი მორალი და სწორიყა, უნაყან დაღატკეპნე, რეორეცე ეოცილი, მხოლოდ და მხოლოდ საჭირო შემხსეყანა გამოსადგე დაღატკეპნის ფუქტეა ოდენ საღატრატურე ჯნას გამოხდრებითა და გაახლებებით ტრისკერია, ნეხე სოფიდი დაეკრების დოფიკური დასეცნა ასე-ოა, ჭმარა დაღატკეპნე სატრეალიტტური და მდებარე რომანების წერა ამ ეტაპსე დაღატკეპნის შესწრელებს ოა-ეისი მხინა, ოინე შორის წადებებს და უკვე თავის ექსმან კულტურას დრო დაღატკეპნამ კრებით ანე იტალიურ ჯნას დაეუბნის ასპარეზი.

1 კაროლი დ'ანჯიო (1863-1939) ამჟამინდლის მესოტეცე პარეფლად წერდა ადგილობრივად ოსოვლებს ღირეულ ჯინის ფორმის მარე უბრად ფიშში, მუხლიანს დიტრატურის პერიოდში ოა-ეისი წიგნის მილი მორეცე.

08362 მხარამში ცნობილი მწერალი, პუბლიცისტი, კინორეჟისორი და საზოგადო მოღვაწე ფრიად განსწავლული პიროვნება გახლდათ, იგი სწავლობდა კონსტანტინოპოლსა სასულიერო სასწავლებელში ფილოსოფია დოქტორ, ფრანგულ, სომხურსა და თურქულ ენებს. განსაკუთრებული იყო გვიანობის დღეაწლი შესივი-ვიტახეთის მისახლეობის განათლებისა და ეროვნული გაფითვებისთვის საქმეში. წინამდებარე წერაში წამოწეულია იგი გვიანობის შეხვედრების მშობლიური ენისა და მწიგნობრობის შესახებ. მისი გულმხერვანად მოწოდება — შევყარო სულიანი და გულიანი თქვენს შევიდლა სწავლება მშობლიურ ენაზე“ დღევანდლობათაც სურთქესამ და ზოგ სხვა საკითხზე გეგსურება ისტ. მეტ. კანდიდატი მანანა მანანაძე — ატორი საინტერესო მონორაფიისა სიკეანე გვიანობის საინტერესო და საზოგადოებრივი შეხვედრებანი.

ქართული ენის ქომაგი, მწიგნობარი იგანე გვიარამაძე

იგანე გვიარამაძე ქართულ კურნალიტიკისა და მეცნიერებაში ცნობილია „ენაზე შესახებ“ ფსევდონიმით. უკვე ამ ფაქტითა განიხილებული ქართული სასულიერო და საერო მოღვაწის განსაკუთრებული დამოკიდებულება საქართველოს ძირძველი კეთილ-შესიეთისადმი, რომლის აღორბებისა და განათლების საქმეს მან თავის დროზე ფასდაუდებელი სამსახური გაუწია.

— ქრისტოზის დროა, როცა დიდი ქართველი განმანათლებლები ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, იაკობ გოგბენაშვილი და სხვები ქონან და აურცულებენ ახალ ქართულ საზოგადოებრივ პიროვნებას, რომლის მონარსი ქრისტიანულ-პუმიანისტურიცაა და ეროვნულ-დემოკრატიულიც.

იგანე გვიარამაძე, ქრისტიანი კათოლიკე პროფესორი მღვდელი იყო სასულიერო და საერო მოღვაწეობისადმი სწორედ ახალციხეში სოფელ ხინსაბურისა და ზოგ სხვა სოფელში დიდი თავდადებათი ეწეოდა.

იგანე გვიარამაძე თავის მრევლს ასწავლიდა კათოლიციანობის, სამშობლოსათვის თავდადებას, სწორედ სულიანობის საკითხებს, ურთიერთდამხრებასა და ურთიერთბატყვისუცხას სა-

მოსიდ იგი იყენებდა „ქართლის ცხოვრებას“ და მღვდარ ქართულ მწერლობას, სასულიერო ჭადაგებებსა და ხალხური ზემარსიტეციურების ნამუშებს.

იგანე გვიარამაძე განსაკუთრებულ სიყვარულითა და ინტერესსა იტენდა ქართული ენისა და მწიგნობრობისადმი. მისი პირველი წერილები იმეტილებოდა გაზეთი „დროებაში“. ზაქარია ჭიჭინაძე მის შა-ზე მეტ ნამუშედ ნაშრომს ასახვლებს. ზოლო დაუბეჭდავი ჭადაგებებზე კი ამბობს, საოგან მრავალტომეული გამოცეა, რომ დამოკიდობა.

ი გვიარამაძის პირველი წერილი აქამდე არ იყო მობეჭდული. სამოდე წლის წინ მიეცედილი 1860-1867 წლების პირველ სამ კორესპონდენციას, რთაც ფაქტობრივ იმეტი იგანე გვიარამაძის (ენაზე შესახებ) ლიტერატურულ-კურნალიტიკური მოღვაწეობის დარეების დრო, გამოქვეყნებული წერილებიდან დიდი ადგილი უკომბა ისტორიული ქონიების საისტორიო მასალისა და ხალხურ ზემარსიტეციურებას. მის მიერ მობეჭდული ფოლოკლორული მასალები უბედ იმეტილებოდა ოცდაათი წლის განმავლობაში „მწიგნობარი“, „ავტობი“, „აკაკის კრებულები“, „იკორის“, „მოგსურის“, „იკორი ეპისკოპოსი“, „საქართველოს“, „განათლების“ ფურცლებზე მის ხალხური შუბსიტე-

დების ნიმუშებს-ღვეტებს. ანდა ზეგის გამოცანებს, ღვეტებებს, ზღაბისის, უბეჭდავიდნე სხვადასხვა კრებულებებსა და სახელმძღვანელოებს. მანგალითა, ი გოგბენაშვილი „იკორი“ პირველი გამოცემის (1876 წ) წინასიტყვაობაში კოდეც აღნიშნავს, რომ ამ წიგნში შეტანილი ხალხური ღვეტები „ზოგნი თეთონ შევერბო და ზოგნი ამოვრნი ღვეტების კრებულგან, რომლებიც შევერბულინი არის უკანასკნელ დროს ერთი პატრეცეშელი ფრანგების მღვდლის იაკობს, ნაკ. შესახებისათვის მომცემი და რომელმაც დაბეჭდვისა მოვლიანი“.

მის მიერ ხალხში შეგროვილი ღვეტების, ანდა ზების და აღორბების ნაწილი სათაური „ხალხური ღვეტები სამეცნიერო-მწიგნობრობის იმეტი შეიგნა“ III ტ. (ენაზე II, 1914, გვ 258-279, 289-307) შეიტანა, ზოლო ნაწილი 1964 წელს აკად. ს. ფაქჩიშვილის რედაქციით გამოცემაზე მეტრე უბიკაშვილის „ხალხურ სატეციურებაში“ დაბეჭდულია.

იგანე გვიარამაძის მიერ შეგრობილი ხალხური ღვეტების გარკვეულ ცოდში, რომელმაც შეკრები სასულიეროს“ უწოდებს, თთიების სადმითი წერილის ნაწილია გაღვექმული.

— იმეტი, შენი დალოცოს სასწორი და სამარადი გაამინე ცა, ქვეყანა, ზედი გამარე მთა და ბარა ცა უბოხიდ დააყენე, სულ არ მივე გასაყარა, ზედი ვარსკვლავები გამარე მნელ დამის მანათობრი მსე და მივარე ზედი დაღინა, დროლები აქტი გასავლელ სასუფეველიც იქ არამეტად მწიგნობარ საშოქულა“ (სტეფანოს-ქარაიველი“, ტ. III, გვ

267

იყავი გვიანობის მიერ შეკრებილ ხალხურ ლექსების ავტორებს არც ეს ქვეყნის ავტორებიან, საქაილი დედამისის ვინა, და არც უფლები და უმშენებლები ადამიანური გრძობა, ქალ-ეფის ტრფალი.

იყავი გვიანობის მიერ შეკრებილ ხალხურ ლექსების ავტორებიან-როსმებში გვიანობის არ უბრძანებდნენ დეპრესი და ადამიანი, სული და ხორცი ამხანაგი არაა, სული სიცოცხლე და ხორცი მისი სამოსი, ამისთან სიცოცხლე დევის მსახურებით დაღვივის და სამისი გააბლებით, და კიდევ შრომათი რომელიც ადამიანს ფუტკრისა და ჭიანჭველასაგანაც შეიძლება ისწავლოს.

თეოთი იყავი გვიანობა უხვად წერდა ფელეტონებს, ზეპირად ანდაზებს, გამოსკენს, ნარკვევებს და ლექსებს, რომლებიც ამშენებდნენ მღვრიანდელი პრესის ფურცლებს.

ხალხური ზეპირსიტყვიერების ნიმუშებს სწორად გზავნიდა აკაკი წერეთლის კრებულში დასამტკიცად, კრებულ ლექსიდანაც მოცუთა შეყა-სება დიდი მგონისათვის იყავი გვიანობის ღღუქი აკაკისადმი ახალციხის მეზ. ფ. 22792.

„ხარ ჩვენი დიდი მგონანი, ენაზე ტკბელი ხმოსანი, გუშების კურთხევა ოსანი, ვთი გამოსებ ნუნის დროსანი უფელა, ტომის ჭრია, ურმა-ჭაბუკნი მომღვრინი, გამგებ-ბრძენ მეტყვერნი, მყოფი-ღიღინი ძღვერნი, მაგით ხარ ქართველი დიდება, რაც თქუთა-უკუდებად იდება, იყოცხლერაც რამ ვინდებ, ხსს შენი არ მოგეწონებება“

იყავი გვიანობაქს დიდად აქუხებდა შრომბლოკრების აწმყო, როცა ოსმალეთის ჩაგრა-მონობისაგან გამოსხინდა საქართველოს მეურნეობა, კულტურა, ქართული ეროვნული ყოფი-ცხოვრება განეთიარების ნაცვლად უკან მხდებოდა ქართული ენა

დაწერების ვიღვლიდა, ქართულ ენაზე წერა-ლოცვა იზღუდებოდა, ქართველების ნაწილი რუსებშია და სომხებშია, სწორედ მან პირველი ნამოქრა განცხადის სარების და ხმა აღმადგა ქართული ენის გადარჩენისათვის შრომბლოკრების კუთხეში აკაკი ქება ენის არის ნაშინი ეროვნების მომხმობისა, მისი კარგად შესწავლა კი - უკვდავო სახორცელი და შესავალი კარია ყველაფრისა... თავისი ხა-

შრომბლო ენის შესწავლით უხვა გაიცნოს კაცმან თავისი ქვეყნა, თავისი მიდგმა, თავისი ტობა, თავისი არსებობის აუ-კარგა, თავისი ნაყოფიანა, თავისი მუშობლობა... სამშობლო მისთვის შემრგვალები დედა ენა იცისო, ენაც არა, აღარც კაცია, არა შწამს მისი ფიცისო“ (ი. გვიანობაქს ახალციხის მეზ. ფ. 1909, 2415). ამბობს მოუწოდებდა ასე მუხრებლად ქართველ შრომბლებს არ გაგიტყუებო უცხო ენა და წესი... შეეფერეთ სულით და გუ-ღლით თქვენს შეიძლება სწავლა-განათლება შრომბლოკრ ენაზე, თუ გზური მათგან ნამდვილი ადამიანი და სრულყოფილი ქართველი გამოიდეფო. („აკაკის კრებულა“, 1897, №1, გვ.

261

იყავი გვიანობაქს წინამორბედნიც ჰყავდა, მაგრამ 1869 წელს პირველად ამის გადმოცხადება ცვლელის ტრამპე-ზიდან ქადაგების დროს მრველმა: „არც კათოლიკური გვიანობებით (ეროვნებით მამ) ქართველი ენაა, ჩვენი სამშობლო ქვეყნის საქართველოა, ჩვენი დედაცაა ქართველი ენა არის, ჩვენ ყველანი ქართველები გახლავართი და ჩვენს დედაყენას და მწიგნობრობასაც ქართული ენა და მწიგნობრობა შეადგენსო“ (ი. ჭიანჭველანი, გვ. 32-37).

იყავი გვიანობაქს დიდი როლი შეასრულა მესხეთში ქართული ენაზე საუბრებითი წესების შესრულების აღდგენაში უამისოდ მის ვერ წარმოადგენა ქართული ენა და ქართველობა. „ყოველ ენის თავისი სამშობლო მამულში აქვს მადალი ღირსება-მატყუა, საქართველოში ქართველს, რუსეთში-რუსულს, საფრანგეთში-ფრანგულს და სომხეთში-სომხურს, ისევე როგორც თათოველ სახლის უფა-ღს თავის სახლში სჭირდება პირველი ადგილი და მის სტუმრებში-მატყურსა თუ მოყვარულს ქმნებათ თავისებური მანგვა და მი-ღება“ (სახალციხის მეზ. ფ. №2127).

იყავი გვიანობაქს დიდხანს უფროცხია მისაღები ქართული ენის საუბრისათვის, რომელშიც ადრესხულია 33 თასი სიტყვა, მაგრამ 10 თასის არ არის სულხან-საბა ორბელიანისა და დეათი ჩუბინაშვილის ლექსითობებისა.

თავის კუთხეზე საოცრად შეეფერებულა და ფუტკრითი დედა-ღვლედი იყავი გვიანობაქს ფცხითი შემოუვლია და აღუწერია მატკრო-აღური კულტურის ძველები, გადმო-წერია მათი წარწერები და ფაქსად შეუნახავს, ზოგი მათი ბრძესათვის, ვე თთაყნაშვილისა და ხ. ჭიანჭველანის, თე როსტომიშვილისა თუ მამულაშვილისათვის და თავის მოწი-ფე მიხედილ თამარაშვი-

ლსათვის გაუტანა.

იყავი გვარამბესი დიდად აფასებდნენ თანამედროვენი. როგორც დიდ ქართულ პუბლიცისტსა და განმანათლებელსა მიმდევარსა და თანამოზრეს ერთი მიუხედავად იდგინებოდა მისი მიხედვის ძალი იმდენად, რომ იმდენად დაეფასებოდა მისი მიხედვის ძალი, რომ იმდენად დაეფასებოდა მისი მიხედვის ძალი, რომ იმდენად დაეფასებოდა მისი მიხედვის ძალი...

იყავი გვარამბესი დიდად აფასებდნენ თანამედროვენი.

ვინაშე იმდენად დაეფასებოდა მისი მიხედვის ძალი, რომ იმდენად დაეფასებოდა მისი მიხედვის ძალი, რომ იმდენად დაეფასებოდა მისი მიხედვის ძალი...

ეს წერილი გახსენება ერთი სახელგანთქანი ქართველი მწიგნობრისა, რომლის მიხედვით ცხოვრება და მოღვაწეობა თავისი საზოგადოების სამსახურსა და სიყვარულს დაუფრთხვია.

საგარეო

ინფორმაცია ქრისტიანობის შესახებ

მ დღეებში ქართულ პრესაში გამოქვეყნდა ინფორმაცია რამდენიმე მცენარისათვის აკობ გოგებაშვილის სახელობის პრემიის მინიჭების შესახებ. მოვლენა ამ ინფორმაციის გაცემის სრული სახით, როგორც ის ოფიციალურ პრესაში არის დასტურებული.

საქართველოს პედაგოგთა კავშირის განყოფილებაში არსებული პრემიების მინიჭების კომისიის გადაწყვეტილებით 1998 წლის 24 დეკემბერს აკობ გოგებაშვილის სახელობის პრემია მიენიჭათ:

1 პრემია

1 ზურაბ ცუცუქაძეს - საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს გაეროსთან დაკავშირებული სახელმწიფო აკადემიის პედაგოგი-ფსიქოლოგის კაიხურის გამგის პენსიონერულ მუშაობისათვის აკადემიის აკადემიკოსი, საზოგადოებათმცოდნეების კენტი პედაგოგიკოსი.

2 არნოლდ ბაბიკოვი - თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ზოოლოგიის კათედრის გამგის ბოლოვანს მუშაობისათვის აკადემიის აკადემიკოსი, მფლავო-ბოლოლოგიური აკადემიის აკადემიკოსი საზოგადოებათმცოდნეების კენტი პედაგოგიკოსი.

3 პრემია

1 ვლადი პოლიშკინს - საქართველოს მეცნიერების დამახასიათებელი მოღვაწის პედაგოგიური აკადემიის სამართლებრივი ცენტრის დირექტორს, საზოგადოებათმცოდნეების კენტი სკოლის რუსული ენის სწავლების მეთოდის ავტორი.

2 გია მარტოვილი - საქართველოს პედაგოგთა კავშირის აკადემიის სამართლებრივი ცენტრის დირექტორს, რუსეთის პედაგოგიკის და სოციალური მეცნიერების აკადემიის წევრ-კორესპონდენტს, საზოგადოებათმცოდნეების კენტი სკოლის რუსული ენის სწავლების მეთოდის ავტორი.

3 პრემია

1 გიორგი კვანთალიანი - პედაგოგიური მუშაობისათვის კანდიდატი ა. გოგებაშვილის პედაგოგიკური მუშაობისათვის უფროსი ინსტიტუტის დირექტორული სკოლის განყოფილების გამგის, მე-4 კლასის უბუნებისმეტყველების სახელმწიფო-ბოლოლოგიის კენტი სკოლის რუსული ენის სწავლების მეთოდის ავტორი.

2 ვიქტორ გუდუმაშვილი - გოგებაშვილის სახელობის პედაგოგიკური მუშაობისათვის უფროსი ინსტიტუტის მუშაობისათვის უფროსი ინსტიტუტის დირექტორული სკოლის განყოფილების გამგის, მე-4 კლასის უბუნებისმეტყველების სახელმწიფო-ბოლოლოგიის კენტი სკოლის რუსული ენის სწავლების მეთოდის ავტორი.

3 ვიქტორ გუდუმაშვილი - თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფიზიკის დეპარტამენტის დირექტორის, სახელმწიფო-ბოლოლოგიის კენტი სკოლის რუსული ენის სწავლების მეთოდის ავტორი.

4 ვიქტორ გუდუმაშვილი - თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფიზიკის დეპარტამენტის დირექტორის, სახელმწიფო-ბოლოლოგიის კენტი სკოლის რუსული ენის სწავლების მეთოდის ავტორი.

პრემიის მიხედვით ცხოვრება და მოღვაწეობა თავისი საზოგადოების სამსახურსა და სიყვარულს დაუფრთხვია.

ბატონები რას ნიშნავს მე-4 კლასის რუსული სკოლა, მე-8 კლასის რუსული სკოლა და მე-11 კლასის რუსული სკოლა, რომელთათვისაც ყოფილა შედგენილი ოქტომბრის პრემიის სახელმწიფო-ბოლოლოგიის კენტი სკოლის რუსული ენის სწავლების მეთოდის ავტორი.

ბატონები რას ნიშნავს მე-4 კლასის რუსული სკოლა, მე-8 კლასის რუსული სკოლა და მე-11 კლასის რუსული სკოლა, რომელთათვისაც ყოფილა შედგენილი ოქტომბრის პრემიის სახელმწიფო-ბოლოლოგიის კენტი სკოლის რუსული ენის სწავლების მეთოდის ავტორი.

თამარ ხარაბიკა

**გრიგოლ ორბელიანის
ღირიკა**

წესით შენგვტყობს
თამარის სახეს მამულს მგდომარეობა იმდენად აუტანელა პოეტოსათვის, რომ მის ნახეს უტანობლად უფროა თამარ მე-

1932 წლის შე-
თქმულების დამა-
რცხებამ. კვაბუკობის
პოლიტიკური იდეა-
ლების განხმა და პი-
რადად განცდილმა
უბედურებამ დიდი
შთაბეჭდილება მოა-
ხდინეს გრიგოლ ორბე-
ლიანს მის შემოქმედებაში გაბლავდა სველისა და პე-
სამისტური განწყობილების მოტივი, ბოლო პერიოდში
კი მკაფიოდ გამოიკვლია რწმენის საკითხიც, რომლის და-
დასტურება შესანიშნავი ლექსი "ფსალმური" და მე-19 სა-
უკუნის პოეზიის შედევრი "თამარ მეფის სახე ბეიანთის
გვლენაში". აღსანიშნავია ისიც, რომ წარსული დიდების
დადგენის ოცნება და სურვილი პოეტს არასოდეს დაუკა-
რავს.

ფის სახე პოეტს აფიავებულ საქართველოს უკაცხვლებს
სურს, რომ გამოვიხიზიდეს, რათა არ დანახოს უკულმა-
რით სინამდვილე ეს მუხლმოფარკელი შეგლდადებს თა-
მარის სახეს:

თამარს - გიმწერ,
მე უხვარ - და გიმწერ,
და ვარეთ შურა მსურს სიკვდილამდე,
არ გამოვიფხიზლდე,
რომ აღარ ეტრწობდე
ჩემ სამშობლოს სულით და ცემსაქ."

თამარის სახე რწმენის, დიდების, ძლევისათვის, თავისუფლების, საქართველოს ფიზიკურ და სულიერ ძა-
ლითა ერთიანობისა ამტომაც უზურს პოეტი კრძალვით
საყვანისცემით, ცრემლმორქული უზურს მუდამ, როცა
უხარა და როცა წუხს, რათა თამარის ხატო, ზეყოფი სა-
ქართველო დანებარის მიწეფს, რომ "სრულად არ წა-
ესსწედი ცის შემრისხარე". ცის შურისხე ურწმუნო-
ბას მოხდევს, რის გამოც ვრის ხეება, მგრამ წინდების
ლოცვა-კურთხევას დიდი ძალა აქვს. ამტომაც ევედრება
პოეტი თამარს, მოხედოს ბედკრულ მამულს, აღადგინოს
იფროა იფროსი აღდგენას გრიგოლ ორბელიანი შესაძლე-
ბლად მამნებს ექვსი ძირითადი მომენტის გათვალისწი-
ნებით. ეს მომენტებია პირველ რიგში, რწმენა, აგრეთვე
ენა განათლება, სწობა, ძალაუფლება და სამშობლოს სა-
ცვარელი ქვეყნის აღორძინების ეს ექვსი ნიშანი აუცილე-
ბელა იმისათვის, რომ

ფანელიფონთა,
სულით განვახდევო,
და განტყოს ბნელი უწყევებისაქ."

კონტრასტის მეშვეობით პოეტი ახდენს დაცემული
ვრის სახის წყენებას პირველ ბლანზე დგება ნატურის სა-
ხით გამოხატული ემოციარომლის წარმოჩენა მოგვანი-
შნებს მის საპირისპირო მომენტზე, რომ ვრის მხანარა, სუ-
ლით დაცემული უწყევების ბნელით მოკული, სამივე სა-
ხე ქრისტიანულ სიმშლიეს ეფერება: I. "წეტარ არან ის
მინები, რომლებსაც დაბრუნებული ბატონი ფისოვლი ნა-
სახეს" (ლექა 12.37); II. "ღმერთი მცდერებისა კი არა, არა-
მედ ცოცხლებისაა მსოი 22.52; III. "შე სინაიდე ვარ ქვე-
წიფრებისა, ვრც წამომყვება სიბნელეში არ იფლის" - სო-
ანე 8.12).

ბატონიქის ღრმა გრძობით არის გამსჭვალული
გრიგოლ ორბელიანის ლექსი "თამარ მეფის სახე ბეიანთის
გვლენაში". ეს არის მონღოური შთბოლოური ქვეყნის ბე-
დზე ღრმად ჩაფიქრებული მოხუცი პოეტისა, რომელიც
ბეიანთის განთქმული ფრესკის წინაშე დგას და მიწი-
დასასრული დასაწყისი ძვ. კვ. №11-12, 1998 წ.

პოტი განიცდის ახალი თაობის ურწმუნოებას თამარ ევლარ სენოს იფროს ბეს რადგან ის მზნარია სულით დაცემული, მწვლით მოცული, ეა ურწმუნო - "გვეთი ადვისლი" და "უსასოდ ქნლი". ამიტომაც სწამს იფროს შულის ბედისწერის, რომ შუამს ყოიანმა წარბიტაც ვოფ-ლიც "ეთ უწმე მსხვერპლი". შუი ყოიანი ღვექსში დრო-ის დაუფრთხილობის სიმწილი უნდა იყოს, რომელიც ბო-როტი სულითა სპობს ვოფელიცს. საქართველოს "ცად სხიე-მომხერ" დიდებისგანაც მხოლოდ ამასღა ვხვდეთ.

დაურებულსა,
გზა შეუვლსა,
უდაბურს ტვეში ტამარს დარღვეულს,
სად სახე შევის,
დიდი თამარს,
სმანს ბეველს კვდელზე
გამოსატულად!"

თამარი სიწმინდეა, შიგრამ ეს სიწმინდე ისტორიის კოიონილება აწმყო კ უდაბური ტვეა, სადაც დაკარგულია ტამარმდე მისა-სულელი გზა. თეთი ტამარაც, ეა რწმუნა დარღვეულია, რო-გორც ბატონი რვეის სარამე შუამსავე წყოილში "წ. სნო მდა დედა უფალი" უღრანი ტვე ან "უსხიეო ტვეო" წყოიისო-ფლის სიმწილის სიმწილი შე-ბელება იფროს. თუ შიომანს ურწმუ-ნოდ შიაკლდა შინაგანი სათელი, შხე დაუბნეღდა, იფროსის ძის ურწმუნობამაც გამოიწყოა ქვეყნის უქ-ცრების მწვლით შუიოსეა, რასაც მოსეცა ტა-მარმდე მისასულელი გზის დაკარგეა ურწმუნოება უპირველესი მსხვერპი იფროსის დაცემისა.

გრიგოლ ორბელიანის პატრიოტულმა ნაწარმოებებმა: "სადღევანდელი", და "თამარის სახე ბუიანის ევლესო-ანი" დიდი როლი შეასრულეს ქართველი ხალხის ჟო-რული შვეენების განმტკიცების საქმეში.

ბუნებისა და სიყვარულის თემის ჟრადიოიულიდ ასა-სავსე გრიგოლ ორბელიანის ღვექსი "სადამო გამოსადმე-ბისა", რასაცორვევლია, გრიგოლ ორბელიანი რომანტი-კულიად აღიქვამს ბუნებას, სიგრამ ეს აღქმა ორგანული მოღვენა მთავრის, პირადი შიამბეჭდილებებით მღებული და არა მინიჭებამანტი რომანტიკული მთოფლხედიდან გამომდინარე პირველი დიდი შიამბეჭდილება საქა-რადველის დიდი მყოიისაგან პოეტს 1831 წელს მოვლია, რუსეთში გამეზარების დროს ამის დიდსიტყუებაა მყო-ნეარისა და თერგის პროსაული აღქრა "მეზარობისა", რაც მას პოეტურ ცნობიფრებაში ევლავ ამოტო-

ვტივდა ღვექსის - "სადამო გამოსადმებისა" - შვექსისას ეს ღვექსი წარმოადგენს კაცკასიის მწვეწეროი ამბო ბუნე-ბის სიტებას.

მხე ჩავხევენა მის შუქი გამოსადმის ვამს კაცკასსა, თეთა ვხევევა აღფრბით, ვთი ქალი მამის მოხუცსა, ბუმწმარს შამანი მღუმაროდ ციამიღის აუღდებულნი, მსხვდან, ვთი დევერა სპეტეკის ყირულ-გეორგვიანი

შეკლენბ კაცკასიონის შიებეს შიავად დასწოლან დობებდნი, ტვეები სიწყვანიი შეშოსილან, დაქანებული მღანარეები "აღმასებარ უფსკრულს მსციეიან", თერგი კი "ღრია-ღვებს" და "კვდენი ბანს ვუმწმებამ"

შეწუხებული პოეტი გზის გაკაურებს გზაზე ეტლი მონანს, რომელსაც პოეტის სატრფოი მო-ქეკის სატრფოის ვარეშე პოეტის სიყოხლდე შიზანს კარგავს სატრფოის თან სღვეს პოეტის სული მისი გული თიერთი და სიწყრით იფსება. იგი ევლარ იხილავს სატრფოის სათელი შუჭრას, არ დაა-ტკობის მისი აფერსიანი ხმა ამ სო-ფელში კი აღარაფერ დარბა მანუ-გეშუბლად, სატრფომ თან წადიო ყოველივე "სამაშეული სულისა". პოეტი უწვევლობაში ვარდება მს აღარ სწამს ბედისწერის დაუ-სრულებლობა ღვექსში ბედისწერის კარის დასურეად მთიასრება სიყე-რულიან განშორება ეს სიყეთი ბობო-ქარი გრნობია, რომ ადამიანის ენა ეერ გამოიქვამს.

არის მწუხარება სულისა, არ აქვს სუვექსი რომელსა,

მყოიის ენა მღელეფეს, ხმა შესწყვეტს,

მოიქვით რა ვერცის გულ-წყულელსა?"

გრანობის გამოიქვამილობა, მთიი სიდიადის ადამი-ნური ენით გამოხატვის შეუბეღებლობა რომანტიკული გრანობისათვის არის დამახასიათებელი კაცკასიონის მღელეგარე ბუნებაც და სადამის მერსოყე პოეტის სულის მოძრობის წარმოიქვამა.

საუბრეხეველია, რომ ეს ღვექსი, რომელიც 1841 წლის მისიში დიარეა, მიმღენილი უნდა იყოს სნო ჭეჭეტიბო-სადმა, რადგან ამ დროის გრიგოლ ორბელიანის საყოფე-სოფით ორბელიანი დიდი ხნის ვაიხიოელი იყო ასეთი ფ-ქიზი გრანობით კი გრიგოლ ორბელიანი მხოლოდ სნო გრობილიოეაზე წერდა, რომელსადმაც აკეთმარებდა დრბს და ჟრადიული სიყვარული მთელი ცხოვრების მანბმეზე

გრიგოლ ორბელიანის შეშოქვებებაში გამოჩნეული ადგილი უჭირავს ღვექსის "მასეხი შევლით". ეს ღვექსი უკეთმარებდა მამათა და შევილია ბრბოლის სახელით

ცნობდა ლიტერატურულ-ფიქურ პატივობას, რომელიც 61-იან წლებში უკრანდ "ციციას" ფურცლებზე გამოხატა. თავდაპირველად ეს "ბროლი" ლიტერატურულ-სა-სოციალურადი დანაშაულებსა იყო ეჭვობდა ენისა და სტრლის საკითხებს ახალი თაობა მოახიზებდა მწერლობის დაახლოებას ხელხანად ენობრივი ნორმების, კერძოდ, რაოთარაფრული და გრამატიკული არქაიზმის უკუგდევნა ისინი ილა შექრებნის ანტონ კათალიკოსის ავტორიტეტის წინააღმდეგ, უარყოფდნენ მაღალი სტრლის და ა.შ. უკლებლად ეს მამების უკსყოფილებს და გულსწერობას იწვევდა. გრგოლ ორბელიანს ამ პატივობაში მონაწილეობა არ მოელოდ. მორე "ბროლი" ახალი სიმწვათი და-იწყო 1871 წელს მისი მიზეზი გახდა ილია ჭავჭავაძის ცნობილი "გამოცანები", რომლებიც ხელნაწერის სახით გავრცელდა საზოგადოებაში და დიდი მოქმე-მოქმეც გამოიწვია მამების შირიდან "გამოცანებში" იგულისხმებოდნენ ქართველი საეკლესიო-წარმომადგენელი წარმომადგენლები - მარშალი რევაზ ანდრონიკაშვილი, გო-ორგი და ივანე მუხრანბატონები, იესე ჭავჭავაძე, ისტორიკოსი პლატონ ოსიელიანი, გრგოლ ორბელიანი და სხვა. ამ პირობა არ შეუარაღებიათ ახალი თაობის ზეგავლენით გამოტანილი დადგენილება სხვაგვარად მოწყველი თა-დასწარაობის ყრლობისა, რომელიც თადასწინებდა 1871 წელს საქართველოში ჩამოსული ადგილობრივი ს-ის სადგინო აღმოსის მონაშენის აბილიში უნივერსიტეტის გახსნის შესახებ შეფინადაცვლისა და თადასწარაობა რეაქციული გეგულის ზეგავლენით რევაზ ანდრონიკა-შვილის შეუდგენილი ადრესის პროექტი და უნივერსიტეტის ნაცვლად უაზოვია კადეტთა კორპუსის გახსნა. ილიას შე-რევე გამოცანა ეჭვობდა გრგოლ ორბელიანს, რომელიც შეზღვევი სიტყვებითი მითარქებოდა:

„ის ძველის და ახლის შუა
შესართავო ხელთა,
მერამ ამ კარსაც ქვეყანა
სოფაურ ფეხებზე კედიამ“

ეს გამოცანა, სხვებისაგან განსხვავებით, პოეტისადმი განსაკუთრებული პატივითყმით იყო გამსჭვალული. მთუ-ხედავად ამისა, გამოცანებმა გრგოლ ორბელიანის აღშფოთება გამოიწვია. 1872 წელს პოეტმა დაწერა "გამო-ცანების პასუხი", რომელიც მოგვიანებით გამოაქვეყნა "პა-სუხის შედეგის" სახელწოდებით. ღვექში ახალი თაობა-სადმი მამაროული ძალზე დამამარებელი ეპითეტებით იწვეობოდა დასახლებულ გამსაღებულ პარანტში გრგოლ ორბელიანმა მკაცრ ტონი ცოტათი შეარბოდა დამამარ-რებელი ეპითეტები ამოვიღო, სამკეროვოდ, განაწერო და იღუერი თადასწარაობისა უფრო ხანტერეუსო გახადა.

ახალი თაობის წარმომადგენელი გრგოლ ორბელიანი უწოდებს "ცრუ პოეტებს". "ცრუ ლებრადებს და პატრო-იტებს", რომლებიც გამოარბოტებით წყველან მამების მამე-

ბის დროს კი, პოეტის შეხედულებით, იყო "დრო მამისა-ბისა". იგი მოგიტონებს შეადებს, რომ

მამისათვის თქვენნი,
თავის დროის ძენი,
თავის დროის იფუნენ სახელოებანი
ოსმალ-სასრებნი,
დაღისტების შვინი,

ქების გეტყვიან დიდი მათ საქმეო
მამებს სახსილი დეუცაყო "მამელი თვისი", "ქა, სა-
ფეარა, სარწმუნოება"; შემდეგ დრო შეველიდა, სწავლა
გამსჭვებულა და შედეგისათვის გაღებულა "სახლი სი-
ბრძნისა". შეიძლება არ გაუგანოვლებათ მამების იმეტი
"სწავლად მისილნი წამიდარან ხნობით" და სამწო-
ბლოში დაბრუნებულებს პედაგოგიურ სარბიელზე მო-
ღვეწების დროს უსახიზება და ურწმუნობა ჩაურწრეყო
ბავშვების გულებში.

გრგოლ ორბელიანი განსაკუთრებით აღშფოთებულია ეწ "უგრადისტი მწერლების" მიერ მშობლოური ენის დაქნების გამო. ენის წახდენა პოეტს ენის დაცემად ესახება:

„არ ენა წახდეს,
უკოც დეცეს-
წაცემის მარტი ტანარსა წმინდას.“

პოეტს ეძვეება ახალი თაობის გმირული სოლისტე-
ოებისა; არ სწამს მისი მაღალი ფრანუბისა საზოგადოების
სოლიერ ამადლებსზე გრგოლ ორბელიანი მოწოდებს
შეუდეს თუ ვაგაკობან ყოფნით ყარსის ადებით და-
მტყობენ

გრგოლ ორბელიანის მიერ ახალი თაობის წინა-
აღმდეგ წამოყენებულ ბრალდებებს არ გამოითა საფუ-
ძველი შეუდების დეაწელი ბოლოს გრგოლ ორბელიანსაც
შეუცხო და 61-იან წლებში კვდეც თანამშრომლობდა მათ-
თან. თაობათა შორის "ბრძოლა" კი დაცხარა და ისტორიის
კეთილდება შექმნა. მოუხედავად ამისა, პოეტი ბოლომდე
გრგოლ დარჩა ძველი სალიტერატურო ენის ნორმებისა.
გრგოლ ორბელიანი შეეყვედ გარცდილი ქართული ენის
დაცემის მის კალამს გეგუების კოტიკული წერილი
"შე საუბრობა სენფინოსსკენ და სატერული ღვექით "დრო-
ბის ათი წლის იუბილე", რომლებშიც წარმომადგენელი პოე-
ტის შეხედულებები გრამატიკისა და სტრლის საკითხე-
ბზე გრგოლ ორბელიანი სიტყვასიტყვით მოხდეს პლა-
ტონ ოსიელიანის, "ქართული ენის დამამარეკის" ავტორის,
შეხედულებებს. იგი იცავს ძველ რაოთარაფრულს, სალიტე-
რატურო ენის ნამუშაღ საღმრთო წერილს მონაშენს წინა-
აღმდეგვია ენის პროგრესის დემონსტრაციისა და ახალი
სტრლისა. ამ პრინციპების უკუღველილოება პოეტი "ენის
წახდენად" მიანტეს ამ პრინციპების დაცვით უნდა თ-
სხნის გრგოლ ორბელიანის ენობრივი არქა-
ზმაცა და სტრული

საბიბლიოთეკის
ფონდი
საქართველოს
ბიბლიოთეკისა

სამი ათეული წლის წინ ერთ ფიგურასთან პეროზი-სა, როცა ვერო მდგა წინაპარსა სადღევრძე-ლორე, მასმინდელმა ჩამოთავაღ დეთოსმარანბუ, გონიშუქანბუ, პირშუქანბუ, ხელადალიონბუ მან სა-თქელი დაწყო ვაჟა-ფშაველათა - თათისი კერის ანგე-ლოზით, და დაატანა: აი, ბიძისებ, ჩვენ მოვდივართ და უ-პატრებთა, ისინი მოვიან ეს უფლებათაო. მარადეყა-ლოვანთ - ჩაეღამარაკ ეს ხიტევა და ურბურად დამე-ბადა ახრა, მომშეცურა მასაღები მარადეყალოვანთა შორის მათ საყვარელ ლექსებზე

თაუფანვე პოზიბა ასე განსახლებურ ამომერზა და მესაუბრა ისეთ მამუ-ლოშუღლებთან, რა-მღებოც მოღვაწე-ობდნენ სხვადასხვა დარგში, თეთონ პო-ეტები არ იყვნენ, მა-გრამ მათ ცხოვრებასა და მოღვაწეობაში ერთი რომელმე ლე-ქსი ჩახლართულიყო ისე, რომ ქარსა თუ ღონში გულის ამ ლექსით იამბუნებდნენ

არნოლდ ჩიქობავას საყვარელი ლექსები

და აი, ასე გამოხდა ქართული პოეზიის მსხმოიარე ვა-სუ პიროლი. აკვრო რომღელვად სათავალი მტკვნები გეყოფილათ მარადეყალოვანთ ივანე ბერტაშვილს, აკყო შანიძეს, გოთრე ახელელიანს, არნოლდ ჩიქობავას, ვაორე წერეთელს, ნიყო კვიციანს, ვაორე ჩიტაის, უტკრო კუბარას, შაღვა ნუცუბიეს, სერგი ვიჭიას ადუ-ქანძრე ვეაბისშუღლს, ლაღო გეგიაშუღლს, ულენე ახელელიანს, ქვიფან მადლაშუღლს, ვაორე კრო ანგაფრა-ბიძეს, სერგო ზაქარაძეს, მახუღ თუხნისშუღლს, ესთი გო-ბასშუღლს, აღყო სუხისშუღლს, ნინო რამიშუღლს და სხე-ბას მათთან პარდა შეხვედრისას თუ მამოწერითი გაწყო-ბაღებსა შეეყენი მათ საყვარელ ლექსებზე და მათი პბე-ციფიკური მდგომარობა* საკად დიმიტრი უსნაქე ვეღა-ნარ პორობას ქნოდა განწყოზისათვის.

როგორც პიძინებდა დიმიტრი უსნაქე ვანწყოზის რე-აღოსაყო* წინდა ლიტერატურული ინტერესებითი და-წყო და სულ მალე იმეფნი მასაღად დამხროვიდა, რომ გა-დაქვეყნებდ დაშეწყო წიგნი სახელწოდებით ქართული ლექსის აკვო*. სწორედ მასში შეეფა იმ მარადეყა-ლოვანთ ქართული მამულშუღლების საყვარელი ლექსე-ბი, - ამ ლექსების მათეული ხელნაწერებითა და სხეა მას-აღებით. ვაუწყოზი, მათი გამოკვეყნებითი გარკვეულ სამსა-ხურის ვაუწვეუო ლიტერატურამიკონდენებს და პერსო-ნალიფიამი მომეშეე სპეციალისტებს.

აი, ასე თათავდა ქართულ მსხმოიარე რქვათიღელე და-მტკვნებელი მარადეყალოვანთა ქართული ლექსის აკ-ვო - ხუღლის საიხტელად და გუღლის საღბუნად.

მარადეყალოვანთი ალაპარაკდნენ და ჩვენც

სასმუნელი მხარად გეკონდა დეთოსპირანბების გონიშუ-ქანებისა და ხელადალიონბების საყვარელი ლექსებისაკ-ვო დღის დატეშნიკებისათვის.

მარადეყალოვანთა ქართული ლექსის აკვოზე ვა-მორშუღლი მტკენი გეყოფნის ბატონ არნოლდ ჩიქობავას ბატონ არნოლდს პირველად ენათმეცნიერების ინსტი-ტუტში შეხვედი. იგი ბატონ ივანე გიგინეიშუღლთან ერთად მობრძინდებოდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სხდომათა დარბაზისაკენ მე კვლავსარული მფელსამე მათ და მფერან ამით მორშებოდა ვეღალოვრო, მაგრამ უე-ბეღად ჩემს წინ ბატონ ივანეს გამოწვეული მარტეკნა ხე-

ლო შეენიშე ხელი ჩა-მომართოე თუ არა, ბა-ტონ არნოლდს ჩემს თათი ასე ვაკცრო ეს ენაწეული თელავე-ლოა, ჩემი წარსუღლის მკელაეკრა, მოღვა-წეობის პედაგოგურ ინსტიტუტში, ადუ-

ქანძრე გვერცაბის მრველიაო.

ამის შემდეგ ბატონ არნოლდს შეხვედროვარ უნივე-რსიტეტის ეზოში, დერეფანში, სათავალი სხდომებზე დისერტაციების დაცეპზე და ერთხელ, კვლავსარული ასაღლების კურსებზე ყოფნის დროს, ლექსაკე წაგეკო-თხა.

გაღოდა დრო, მე საკმომ მასაღები მქონდა დგრო-ვილი ქართული ლექსის აკადემიასთვის და არ მასტენდა ფიქრი, რომ როგორმე მასაუბროდ გამომეწყო ბატონი არნოლდი ამას აშკარად როგორ გაეზედადილა, მაგრამ ისევე ბატონმა ივანე გიგინეიშუღლმა და ჩემმა სახელოვანმა პო-ეტმა ანა კაღანდაძემ შემეგულანეს - სიტყვა ჩამოგვექ კახეთში მამოსახლებულ ფერეფანდლა ქართველების შე-სახეობა.

იმ ხანებში, მართლაც, საქართველოში დიდი ისტორი-ული ფაქტი მოხდა: კახეთიდან სამხ საუკუნის წინ შაჰ-ბასის მიერ აერული კახელები, შემდეგში რომ ფერე-ფანდლებად იქოღებთან, ჩამოსახლეს მასსიფს პირველი მისახლებები სოფელ ნუმლაყში განდნენ. შემდეგ მიუ-დნენ ახაშენში, ეახსიფანში, შანანანა და საგარეფოში. ჩემი ინსტიტუტის ქართული ენათა და ლიტერატურის კ-თოდნის თინამშრომლები ბატონ ალექსანდრე გვერცაბის ხელმძღვანელობით, ენათსიატ სტუდენტებით ერთად დავედიოდ მათ თეახებში ფოლკლორულ-დაღვე-ქტოლოგოური მასაღების ჩასაწერად. აი, სწორედ ჩემს ჩა-წერად მასაღებით შეგუღანებულ ვაწეუე ბატონ არნოლდს ენათმეცნიერების ინსტიტუტში. მან დაკო-რებით გადაათავალორა ჩანაწერები და თათქმის აღფრთოვანდა, რა კარგი საქმისათვის მოეყოლიათ ხელი, მაღლობა გაეღეცი ბატონ ალექსანდრე გვერცაბის ამ სა-

ქმის შეთავაზებისათვის... მარია, ხშირად მომენტუ-
ლურად ისინი და ჩამოწვნი დარღობილი ლექსის ნიმუ-
ში. მე მათს უკვე კარგად ვიცი, რომ ბატონი არნო-
ლდი ბრძანებდა ქართველ მეცნიერებთან პირველი ვი-
ნე ფერადნული ტექსტები ჩამოწვა და შეისწავლა კოლე-
გი ფერადნული დალექტი სხვა უკეთესი საშუალება რა
უნდა გამოიყენება, რომ მომხდებოდა დიდი შეცნობა, თუ არა
ზემა ფერადნული ფოლკლორულ-დალექტოლოგიური
ჩანაწერების რედაქციის და ამ დღემდე მართლაც უკვე კა-
რგად შეცნობდა ბატონი არნოლდი.

ბატონი არნოლდთან მისაცემელი გასაღები რაც ნაბო-
ქნი მქონდა, ერთ დღეს გადავიწყობე 3-5 ფერადნული ქო-
რბული წყევანი თბილისში... სასილოვან მეცნიერებთან გა-
საღებზე ეს ამბავი გაეუწივე ბატონ ალექსანდრე ბე-
ნავაძეს, ისიც დამთანხმდა და როცა წასვლის დღეს და-
ეცხვლა იყო, მე და ბატონი ალექსანდრე დავივარდეს, სა-
დაც ვერ არის და -გაგაფრებისთვის, შეეშინა მე საშუა-
სა.

დრო გადიოდა, მე უფრო და უფრო
მემატებოდა სურვილი ბატონ არნო-
ლდთან შეხვედრისა და მის საყვარელ
ლექსზე საუბრისა... 1983 წლის 7
ოქტომბერს გავეხვე მასთან წერლის
მარჯვენა და ამ საოცრებაც ბატონმა
არნოლდმა წერილივე მასსახე, რომ
მეღმოსე ვკითხულობდი -
გა ვეახებო-
შეღის აკადემიისთვის.

გ ლეონიძე
შინმოუხედელო, სადა ხარ?
შენ ხომ თბილისი ვიყავრდა!
სად ღებუხა შენი მარჯვენა?
თეფი სად ამოფლამდა?!
ღ ასათიანი
გა თქვენ, არცეველებო
გაუმბარბრო იმითა!
პატრისკეუბით ან?

როგორც ჩანს, ბატონმა არნოლდმა
სკოლის გზით გაიხსენა გიორგი ლეონიძის „შინმო-
ხედელო, სადა ხარ“ და ღაღო ასათიანის „კრწანისის ყა-
ყარებო“-მართალია, ცდისბარმა დაარღვია დაეცხვული პო-
რობა, რომ მას ერთი საყვარელ ლექსზე უნდა შეხატებინა
ყრადღებმა, მაგრამ სასტენდოროდ ჩვენ შესაძლებლობის
მოგვეცა, რომ ქართული ლექსის აკადემიის მისეული ორი
ლექსმეტყველი დაეცხვებინა.

ამ შემთხვევის რთვლობა ვერ არ დამთავრებულყო,
რომ მე მკერე ტრამეითა, რქსწილის აკადემია და ბაღ-
ვითა საეცხ ხელდალი შეეცხეხე სახელში ბატონ არნოლდს
ცეცხეცეცხის გამოხორა, №191. ბატონი არნოლდის მე-
ღაღეს ყასაშეღლის ქაღა, ესამოქნა სტუმრთა თეღაე-
ღან მან გაიხსენა თეფის ახლობლის ალექსანდრე (საღ)

ყასაშეღლის ბატონ ნიკო ყასაშეღლის მამის, თეღაე(შე)
მოღეცხეუბა და შეუღეცხა სურფის გაშეღა. ამ სახელა გომი
შეცა საშუალება შენაშეღრა დიდი მეცნიერის საყვარელ
ლექსებზე - ქართული პოეზიის ცენტრის ამ საყვარელი ორ
მეტყველზე.

მაშინ ბატონმა არნოლდმა ბრძანა პოეზიის გაეცხე შე-
ცეცხეღე შეუცხეღეღა. ჩემს ცხოვრების მანხელზე ბევრი
ლექსი მომწონდა და ბევრი მომწონს... მაგრამ გიორგი ლე-
ონიძის პოეზია განსაკუთრებით შეეყარა მისი ყოველი

გ. ჭავჭავაძე
დაეცხეღეს
გ. ლეონიძე:
შინმოუხედელო, სადა ხარ?
შენ ხომ თბილისი ვიყავრდა!
სად ღებუხა შენი მარჯვენა?
თეფი სად ამოფლამდა?!
ღ ასათიანი
გა თქვენ, არცეველებო
გაუმბარბრო იმითა!
პატრისკეუბით ან?

სადაც გაეცხეღეს
გ. ჭავჭავაძე
დაეცხეღეს
გ. ლეონიძე
შინმოუხედელო, სადა ხარ?
შენ ხომ თბილისი ვიყავრდა!
სად ღებუხა შენი მარჯვენა?
თეფი სად ამოფლამდა?!
ღ ასათიანი
გა თქვენ, არცეველებო
გაუმბარბრო იმითა!
პატრისკეუბით ან?

ლექსი ძლიერი შთაბრძნების
საყოფა... ხშირად მომცო-
ნებუხა მისი ლექსის რომე-
ღებზე სტრუქტონი და ჩემთვის
ქოქრებუღებ ამ ბოლი
ღროს განსაკუთრებით
ხშირად მახსენებს თავს
ლექსა „შინმოუხედელო,
სადა ხარ“- როცა მას მეღ-
რას მამღლე გონაშეღლი,
ცემღლებს ვეღარ ვეცეღე-
ეს მოიქნა, თეფი ლექსი ქ
არა, ბაღეღაღა, შესაღეფისი

პანთა... გიორგი ლეონიძის საღეღეღე სწორედ ეს არის, რომ
მას პოეზიას ხაღლი გრწნობს, უფროსი და მეღვრის კოდეც-
შე ვეცეღობ, მე-20 საეცეღის ქართული პოეზიის მრე-
ღებმაში ევეღავე გამოჩეღეღა გიორგი ლეონიძის ხმა.

მეღვრის ღაღო ასათიანის პოეზია, განსაკუთრებით
მომწონს მისი ღეღეღა სე, თქვენ, არცეველებო, გაე-
ღარბრო იმითა“- ეს არის ღეღეღა-შეხაღლი - ევეღა ქა-
რეღეღმა ამ ღეღეღით უნდა გაიმხეღვის თეფი... გამო-
ჩეღეღეღი ხიღლი ატეს ანა კაღანღაღის პოეზიას.

სხეცე ბევრი თეცე მამ ბატონი არნოლდის ოეღებში
სტუმრობისას, დანარბუნე სხეცე ღროს. აქე თეცე ქა-
რეღეღი პოეზიის მხმობარე ვაზზე დიდი მეცნიერის სა-
ყვარელი ღეღეღების აკეღო.

თანე პეტრიწის განსწავლულობა და მისი ნააზრევის საღვთისმეტყველო საღრმე კარგად არის ცნობილი. მოუხედავად იმისა, რომ ჩვენთვის სრულიად არაფერია ცნობილი, თუ სწავლების რა გზა განვლო მან, მანაც ეტყვიანება, რომ ხსენებულ მოდერნიზაციულ ხანგრძლივ და ზედმიწევნით საფუძვლიანი სკოლარული აღზრდა მოუღია. შესაბამისად, პეტრიწის მოსაზრებანი პიროვნების განსწავლვითი სრულყოფის შესახებ, ვფიქრობთ, უადრესად მნიშვნელოვანია, რადგან ძველად სწავლების პროცესს და პიროვნული სრულყოფა ერთ მთლიანობად აღვიქმებოდა.

აღნიშნული საკითხის შესახებ თანე პეტრიწის ცნობილ კომენტარებში ხშირი მინიშნებანი გვაქვს, მაგრამ შედარებით სასტუმური ანალიზი თავის ინტენსიურობაში

აღიშვარ კალიკა

ითანე პეტრიწის სწავლება პიროვნების განსწავლვითი სრულყოფის შესახებ

წამყვანობაში წინასიტყვაობაში ხსენებულ შრომაში ერთგან პეტრიწი არაბრაზოვნად მანიშნებს თავის მოწინააღმდეგეებზე და, ბოლომდე ხელჯარა საკუთარი მოსაზრებებისა, აყალიბებს სწავლებას იმის შესახებ, თუ რა განსწავლვითი და რა სულიერი მომხმარებების პირობათან არის შესაძლებელი პეტრიწის სწავლების შესახებ. ქვემოთ ანალიტიკურად შევხებით აღნიშნულ სწავლებას.

უმათრეუბი თვისება, რაც მოხაერებს უნდა პქონდეს ესაა „კეთილმეტყვეობა“. ქვემოთების მათიველი და სრულყოფის მოწადინე პიროვნება უნდა იყოს „კეთილმეტყველ“. ეს სიტყვა ტერმინოლოგიური შესატყვისი უნდა იყოს ბერძნული სიტყვისა ΕΥΧΡΙΣΤΙΑ, რაც ნიშნავს კეთილად ანუ კარგად განსწავლვს. კარგად ანუ სამართლიანად, მართებულად შეგვასწავლეს.

„კეთილმეტყველ“, პეტრიწის თქმით, უნდა შევხვდეთ „გულისკმეისყოფის მადლობაზე“ ანუ ნაგულისხმევი აზრის განსჯა, გამოკვლევა („მოდისიფიკა“ იფიქრა, რაც ბერძნული ἰσχυρισμός ასეთი პარისიგან იმედოვნებს პეტრიწი მართებულად განაჩინის გამოტანას. აი, მისი სიტყვა:

„თუ ვინ კეთილმეტყველან იკუდრნეს სიტყვანი ზენი, მადმო-ესაგლოს გულისკმეისყოფისა; ეპეტრებს, რომელ არა დაეცოდოდ კერძოთი სამართლიანობა“

(პეტრიწი, II, 219, 22-24).
ტერმინი „კერძოთი“ აქ უნდა ნიშნავდეს „საბჭოთა“, „შეგვასწავლობითი კონტროლში“, „განსჯის შედეგად გამოტანილ განაჩინს“, „მისაგებებს“. ამვე გააზრება და იმავე აბჯობის კონტექსტში პეტრიწი სხვაგანაც სარგებლობს აღნიშნული ტერმინით:
„სათანადოდ არს ზუნდა, რათაი გავებუთოცა და საბჭოთა შორის სულთა ჩვენისასა კერძოთი და უღელი აღმქმნელობა ზუნეთასა ღმრთიასა ვიპურათ და ამის კერძოთასად თანაშემწენი ჩვენნი გონებად სულთა ჩვენთა შევრაცხენი და თუალად გუამისა ზუნეთასა“ (II, 207, 18).

როგორც ვხედავთ, პეტრიწს ტერმინი „კერძოთი“ გამოკვრებული აქვს „უღელის“ სინონიმად. ამგვარი რამ ნიშნავიბლივია პეტრიწისათვის, რომელიც ამა თუ ამ

ახალი ტერმინის შინაარსობრივი ცხადყოფის მიზნით (ცხადია, შეთიხველისათვის) ხშირად უწყვილებს მას იმავე შინაარსის მტარებულ ყველასათვის ცნობილ ტერმინს.

ტერმინი „უღელი“ ძველ ქართულში ნიშნავდა „სასწიროს“ (სხ. ი. აბულაძე ძველი ქართული ენის დიქციონარი, თბ. 1973, გვ. 435). აი, ერთი ნიმუში: „განმარადდეს უღელით“ (მაქ. 6:11; დამოწმებულია ი. აბულაძის მურ. შტრ. ბერძნ. ματασθησεται εν ζαωται).

ამრიგად, „კერძოთი“, როგორც „უღელის“ სინონიმი, უნდა ნიშნავდეს სასწიროს, საწიროს, შეგვასწავლობითი კონტროლში, საბჭოთა განჩინებას, მსჯავროს, აგრეთვე წილხვედრის, მისაგებების, შესაბამისად, ბოლო ციტატა ახალ ქართულად, ვფიქრობთ ასე უნდა ითარგმნოს:

„საკუთრია ზენითისრომ განესაგათი და ჩენი სულის სამსჯავროში სული გეტყვოდეს საბჭოთა (კერძოთი) და სასწირო (უღელი) ჩენი შემქმნელი ღვთისა და ვინც ამ საბჭოთასადმი (კერძოთასად) მთვმართავს (შეგუწევას, ზუნეს სულთა ვინებად და ჩენი სხულის თუაღად შევრაცხეთი“.

ეს „კერძოთი და უღელი ღვთისა“, რაც ზენი სულის „საბჭოთა“, ვ.ი. სამსჯავროში ანუ განსწავლვითი წამუნა დიდებული, პეტრიწის განმარტებით არის შორისმდებარეობითი (ანუ უნდათეტყროს) სიტყვა, რასაც იგი

უწოდებს „ეთიარ ენამე საწინი საწინელიად და ეითარ ქვაი, რომლისა მიერ განჯორწყენ სიყვითა ოქროსა“. ამ შინაგანი სიტყვის გზით გვაქვს ჩვენ ამბებობითი ძალე ჩვენს ბუნებაში (იხ. II, 267). აქედან ცხადია, რომ „კრობო“ ნიშნავს სწორედ „შემხვასებლობით კრიტიკუმი“, „სასიომ“, „საწყოს“, შესაბამისად მრევას, განაწილებას (შეგ. „კრობო“- ბერძ. κροβος) ანდა მისაგებლს განზრუნას, წილხვედრს.

ამრიგად, პეტრიწი გვაუწყებს, რომ თუ მის მოხუკრუაგან -ვისმე მარადგანმწავლს შეხედება მისი სიტყვები (ვისაც ძაღლს ნაგულისხმევი აზრის შეფასება ანუ განსჯა), ასეთ შემთხვევაში იგი არ „დაიცილებს“ (ანუ არ აზიანდება, არ აზიანებს, არ შეაფერხებს) სამართადმოქმედთა „კრობოს“ ანუ მათ „სასწავროს“, მათ „სასწიროს“, თუკი, განაგრძობს პეტრიწი (და ეს არსებობია), ხსენებულ სამსჯავროზე სიყვარულის მადლი იტყება იგი ხშირად („სადე უფროსი ხოლო მადლითა სიყვარულისათა ეწიფილ მის მიერ“, II, 219,30), რადგან სხვა მდგომარეობა, კრობოდ, უსწავლელობა და მოზურნობა მის მოსაქრეს ვერ გამარჯვებინებს (პეტრიწი იყენებს ტერმინს „მოვრცოს“, რომლის მნიშვნელობა გუარკვევლას) თუნდაც „სასწავლო“ იყოს იგი ანდა „სასწავლოს“ ანუ სწავლამაღებულის, სასწავლებელადამთავრებულის წოდებაც ნაღირსები ჰქონდეს („ხოლო თუ უსწავლელობათა და შურთა ზედადართეთა განმწიბოდ იყოს ანუ და რვეა თუ სასწავლო, და თუ „სასწავლო“ იღირსებისდა წოდებად, ას და მოვრცოსეთიარ ქნითა ჩუენსა ჩუეულ არს წოდებად“, II, 219-220).

სწორედ აღნიშნულის შემდეგ იწყებს პეტრიწი თავისი შეხედულების გადმოცემას პიროვნების განსწავლითი სრულყოფის შესახებ ანუ იმის შესახებთუ რა სწავლებითი ეტაპები უნდა ჰქონდეს განვლილი სრულყოფად პიროვნებას, რომ მან „კეთილმეტყუბან“ ანუ მართებულად განსჯა შეძლოს.

პირველ რიგში თანე პეტრიწი წარმოასწავს სამეტყველო და საწყრდობო ქნის მეცნიერული (გრამატიკული) ცოდნის აუცილებლობას იგი აღნიშნავს:

რომელმან ნაწილი თქუისხანი, თუ რას სახელი და რას სიტყუათა. მოიფოს“ (II, 220,4).

შემდეგ, ასევე აუკლებელ პირობად არის მის მიერ მანჩეული წერისა და მტკიცელების ხელოვნების, სტილური დაბეჭევილობის ანუ სოფადად, რიტორიკული მეცნიერების ფლობა. პეტრიწი სახეგამის ამბობს:

„და ამათვე თანა, თუ ეითარ შეწყობას და მორთეთა

ქნისა და ნაღბი და ხინანზე გარდაცემისა შეცეადეუ ბასებერ პირობისა“ (II, 220, 5-7).

მოტანილი ციტატა, უფრობით, უაღრესად ზედმეწყენითი რაკონკრეტობით განსაზღვრავს სამეტყველო სტილის რაობას აქ ჩვენ უაუოდ გვეძნის თადე ულიდეხი სტილისტიკისა და სიტყვაბეღოვანის ხმა.

აღნიშნული ორი ასპექტი პეტრიწისათვის წარმოადგენს აზრის წვდომისა და გამოთქმის ფორმას, მაგრამ ის, რაც გამოისაიქმლება, რაც სულთა ამ ფორმისა და რაც, ცხადია, არის სწორედ უარსებობით, პეტრიწის მიერ ამგვარად განიმარტება:

„და ამით კოველითა სანიადად დდეღ ღმრთისმეტყველებითათა ხედვისა და მუკვედაცებელი ნათელი გონებისა“.

თუ რა არის ეს „სანიადოდ“, „დეღ ღმრთისმეტყველებითათა ხედვისა“ და „მუკვედაცებელი ნათელი“, ათეი პეტრიწის მიერ სხეადან არაფრად ხის წარმოწინაა ქრისტესმიერი სარწმუნობა. ექვე, რამდენიმე წინადადების შემდეგ, როდესაც პეტრიწი უღირს მოსაქრეებზე მტყუთითაუბს, უცხადესად არის ნათეუები მის მიერ:

– ხედეთას ჩემთა მაცხოვრებელი იტყეს ხმას ანუ წინადათუნად“.

„ხედეთას მაცხოვრებელი ქნით“ და „დეღ ღმრთისმეტყველებითათა ხედვისა“, რა თქმა უნდა, ერთი და იგივეა შესაბამისად, თუნდაც მოტანილი ადგილი კარგად ასახიბობს იმ სოციალებს, რაც პეტრიწისადმი წყობლატინიკოსის იარღლის მიკრამში გამოხატება.

ქვემოთატი სარწმუნობითა განაუბელი გრამატიკულ-რიტორიკული განაილება შინაარსობრე სრულყოფას ანიტებს გამოთქმის ფორმას.

განსწავლის შემდეგი ასპექტი, რაც ასევე მკვეთრადაა გამოყოფილი პეტრიწის მიერ, გულისხმობს სხვა ტომთა გამოცდილებას, მათ კულტურათა სხედასხეობას.

„და დართე კულად მრავალგამოცდილებითა ტომებითა შორისთა მსხუბათათა“ (II, 220, 9-10).

აღნიშნულს მოსდევს და მისგან განჯყოფილად წარმონდგება აუკლებელი შესწავლა სხედასხევა მოძღვრებებისა და სარწმუნოებებისა.

„და განაუხუბულითა მერეობათა, რწმუნებათათვე თა-

1. მოტანილი ტექსტი სწორად არის გაცემული და გამოართული დ. უფანოშვილის მიერ სს. დ. გოგინეშვილ, თანე პეტრიწის „განმარტების“ I თავის ერთ ბასეეს გაცემისათვის, წყაროწოდებულ გულისხმევენათა აკადემიის შრომებთა, ქუა 1998, გვ. 231.

ნა*

პეტრიწი გეანაძის, რომ ცოდნის ამ ასპექტსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს და, მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ, ამგვარ განსწავლულობას არა მჭირვები გუ-დამტკობობა მოაქვს თვის შორის“. ეს მხარე გულისხმობს სწავლის მიღებას, მცენერებათა დაუფლებას. პეტრიწი იმორჩილებს არისტოტელეს, რომ მსწავლელი პირი „სასწავლოთა უნდა ემზარკოს“ ანუ შეცნობრებათა დაუფლებას ემსახუროს. ტერმინით „სასწავლოთ“ პეტრიწი საზოგადოდ გადმოსცემს ბერძნულ ტერმინებს მძრით. (იხ. ნემსოსი II 31.24-552 A; 31 26-552 A; 32 7.8.552 B; 90.4-661 B; 99.17-677 A; 161.27-780 A-B) და მძრითა (17.27-524 B; 100.5-677 B). საგულისხმოა, რომ ერთ შემთხვევაში იგივე მძრითა პეტრიწის მიერ გადმობრძნობა, როგორც „სწავლულებათ“ (იქვე, 17.16-524 B), რაც კდვე უფრო გამკიცვის ტერმინ „სასწავლოთ“ შინაარსს (იხ. ამ ტერმინის ს. ყაუხიშივი-დისიული განმარტება, პეტრიწი, I, გვ 293).

და ბოლოს, პეტრიწი გახასავს პირობული გამოცდილებას მნიშვნელობას, რაც წლების მანძელზე მიდრეკეა და რისი შედეგაც არის „ცნობიერობა“. პეტრიწი აღნიშნავს:

„ეთქვა ჭაბუკ ბრძნად, არამედ ცნობილად არდა, რამეთუ ცნობიერობა გამოცდილებათაგან მოიღებს შეკრებას“.

აქ ჩამოიღოდა ასპექტთა მქონე პირი, პეტრიწის სწავლებათა, „ეთქვამტკება“. მაგრამ თით პეტრიწის მწიუხარებას სწორედ ის გარემოება იქვეყნა, რომ მასთან მომტკერნი სრულიად მოკლებულნი არიან განსწავლეთა სრულყოფისა და ეთქვამტკებუბის ზემორე ნიშნებს. ამიტომ, პეტრიწს ამგვარ პირობათან პეტრობა, სახარებისიული სწავლებას თანახმად, სამოძღვრო ხელმძღვრების ძაღლია წინაშე დაეყნად წარმოუწნვდმა და შესაბამისად განტკობდლის მათეულ „საბჭოს“.

„უნდა თუ მე აწ მათი ყოველია მოუგებელიაგან ეთხეობოდი და რათეუ ნაქნადი ტკოვლითა ჩემთა საბჭოედ მთა წინა-დაეყნებოდი, ვთაუე ხედეთათ ჩემთა მაცხოვრებელი იტყვის ხმით ანუ წინადაეყნად.“

ამის შემდეგ პეტრიწი განაღობს პირველ პირში საუბარს, მაგრამ აქარაა მის მიერ უწყებულის განზოგადებელი მნიშვნელობა შესაბამისად ესეც განსწავლეთა სრულყოფის ნიშნად გვესახება, კრძოდ, გაამტკობა და დათმენა სულური ტკოვლებისა. პეტრიწი მიმართავს ერთი მხრე, მის მოწინააღმდეგეებს, მოძღვრებთად მასთან დაპირისპირებული (მათ ესე მე-ანეთა“, ეთ. მათ ანუ მთა/სრუქეთა“, მათ ანუ მო-

ფიქრალით“, ხოლო მეორე მხრე მის გულშემატკერებებს („შენთა“, სულით მტკერებელი (შეხედეთა სულითა) და ქრისტესმთავრი ჭეშმარიტების მტკეროვალე (ტკეროვალთა ჩუქრისა ამის დღისათა“) და აუწყებს მათ საკეთარი ახოვნების შესახებ:

არამედ იუწყედ პირველ თეთ მათ ესე მინეთა, და მერმე ჩუქრთა და შეხედეთა სულითა და ტრფილთა ჩუქრისა ამის დღისათა: მე კაცი დაეხუდი დმობათა შორის ჩემთა და მამადი ტკოვლითა შორის გონებისათა“ (II, 220, 18-21).

ამ სიტყვათა შემდეგ პეტრიწი კვლავ გარდატკერებს მის მიერ განვლულ შემეყნებით გზას, მისეუ მომუდგრებლობას ჭეშმარიტების ძიების გზაზე და თვალნათლედ წარმოგვტრნს აბეკარი ახოვნების უკეთადაეყოფიერებს გვარტკობას. გონებითა ცისკრის მოხედებას მისდაში, რაც ყველა მსგავსი მოღვაწის სამოღვაწეო გზის საღვთო აღსრულებათ:

„და არა ევეც რული სარეკეთა მომდღვრებისა ჩემისათა, და არცა წამთ სასუქეთა სულისა ჩემისათა. ეთდრებლობს არა მომტკერნა მე გონებითმან ცისკარმან დღე-თაღმთ, რომელითა ბნელი უტკერებთათა ანუ უნაკლებობის“ (II, 220, 21-24).

გონებითა ცისკრის“ შესახებ სხვაგან გვექვს დეტალური განხილვა. (იხ. გახეთი კობილისის სასულიერო აკადემია და სემინარია“, 1999 წ. №1). ამგვარად, აღნიშნავთ, რომ ამგვარი ცისკრის „მოხედვა“ არის სწორედ პირობების განსწავლეთა სრულყოფის საღვთო აღბეჭდლობა. ესაა მღვთმართობა, რომლის შემდეგაც პირობება, როგორც ჭეშმარიტი ჭედაგოგი, ერთსაეთის მსახურებას იწყებს პეტრიწი გეაუწყებს:

„და აღუშურეე ტომისათვის გუართა ჩემისა მე მთდმობათ ენისა ვაღვესებული და მესხუეე მდამბრთონთაგან“.

ამგვარი მოღვაწე დაევისახავს გზას განდმობობისაკენ საკეთარი თათის ანუ ჩვენში დამკედრებულ „შორისმდებარეობითა სიტყვის“ (რასაც პეტრიწი უწოდებს სუღლით სიტყვას) შეკრების გზით:

ათუი მის შორისმდებარეობითისა სიტყვასგან ეთძღუნეთი მოქმედებათადმი გონებისა და დმობისათა, ვთარცა არსთა ცნობისაგან მოგსაურთი ზესთარსისადმი“ (221, 2-4).

ამ მოგსაურთობის“ წარმართა აღსრულებათ ბუნებითი მეგსურის“, მაცხოვრის კვალს შედგომული და შემოწარმოდგენალი მოღვაწეობის შედეგად პირობულად მოგსაქმნილი ჭედაგოგის ანუ „ერთმამეტკერბლის“ მიერ, რომლის ერთ-ერთი ნიშნეუ, ვუქრითობა, თათად თანვე პეტრიწი იყო.

ქრონულ სამოციანელი პროზულ-სოციალურნი და ქრონიკურნი მწერანნი, როგორც კრიტიკული რეალისტის გონისათვის ასევე თვისებრივი კვიდილიანი ავტობიოგრაფიული მწერალი შემოქმედების ვრდელ თემას, სოცელ პოტიუს თუ ტრადიციის მერამ ვრის წინამძღვლის დედა მივიდვართ. თქვენთვის მანკ ვერ მოეჭვო სპეციფიკურ ნაწარმებში სიყვარულის მოტივის შატკრული წარმოსახვა, თუმცა უკუ არ ვუნებოდეთ სავსებით შირადლი. თუ სკოლის შემწევისას სიყვარულს ზოგად გაგვივყენებ გამოვიდიდილი რაზეო ზერო კლდეებს იმეტიქო ქაღ-ეუკის სიყვარულის წყობიერ-ქოთიერეკონი მარე ქრონულ მწერლობაში. ანკრედ ქვრადლებს არაღმეს ქრონულ სამოციანელი მამამთავრის მწერლის და სოციალური მოღეწის დღეს ჰატიეების შემოქმედება ზვეებს და რამეზნადიკ დიდი და სასუსეს-სხვებელი ვრის დარსიეული მამულადის ნარზევიან მივედების ეპიტროსი მეზნად მტერი ქვრადლებს და სავრისილე ეგზარებს მისი ანდლისხანს მათოქმედრობო ვამაწვი ხბლყოცრთუელე მასდაღს სხვადასხვა დროსა თუ მამარო-ღების მიველგართა ნაწრობების სახით და აქლის თქმ ამ ევხითი, დღისთ მეზნად რთული.

სხვადასხვა დროის მიველგართა ნარზევის სიყვარულის მოტივის შემწევისას დღის შემოქმედებაში შემდეგნარკადა ვამრეღებელი შემოსწეული ხატოება.

1. არს. ა. ჰატიეუკის პირადი ქვრის ვრისობების გამხბრებას არ ქოხრევიანთ არ გვაქმობს თვის სვედას უმდებო სიყვარულისადგო გამოწვევებს. ანდა სიყვარული აღწრთოვრებელი ადტივიუელ ჰამის არ შერგონ (ქ ანარეო-ბერევიკის) 1962, გე 149. თოჯი სიყვარული სე გვე და ვრისობელი უფრო ქვრის და პირადი. ზვენს პირებას ვანსო-განდა, პირადისანდა უმარდია, სასოველი ვრისობად გარდაქმნა (სვეტ გე 152). დღეს ჰატიეუკის სიყვარული სხვადღებულ უნოდღოზე ვიდაქტეს მერამ უფრო თვალსანროსი უხელი ზამრადი და მათ უფრო სავრისობის და ეანსებელი (სვეტ).

2. ადის ჰატიეუკის უთავარიად აღვქოხრევი ჰატიეუკის მოწეუ თო და ამ უკანასკლეს პოტიერე აბლოგოკე მტობი დანსწეა მანში. შირადლა, შხველ მოხირობდა პოლის ახად ქარაზილი. მერამ ხბლყოლე ვერ ვიდაქტეს ამ ქვეულებო, რომელე დღეს ჰატიეუკის ჰატიეად წამოღებელი ძველი ჰადესი მანსეო. ვრის ამ ვევალიდებინა - სიყვარული თუ ვრისო? (ქ კონკრეტიული არძეღის ნაწერებო, იმდღისი, 1965, გე 360-361). ადის ჰატიეუკის აღწრდელ პოტიო შგეჯვად უმწერის. შგეს თვალმწო. რომელია ვევალიდებთერ სხვამ და ქანშიმ (ქ-ქული აბობის და დღესწერებს), კრიტიკულის მიველგართა ვვრის პული, ვრისებ, ვეგნანსული რომისტიკოსობის დანსხასათეული ტერმინია (კრეკი სავლესქო? ნადღავს, სავდი სულიერო არ ხანს მერამ აჭეკ აღწმანავს, რომ ადის ამ ქლის უღვივის იდეალიზაციკ დის და მანდამს განწერბილებს ნაწმინდევ (სვეტ).

3. ადის ჰატიეუკის აღწრდელ დღესქოთ ქმან სავრისობის ღორისი ციკლის, რომელშიც პოტიის ატეტიოთი სამწერო მღაკოხნება (ვოროცი, ვიბლავს ადის ჰატიეუკის? - ქართული ლიტერატურის ასკრობი) IV ტომი, 1974, გე 46) აქ არ არის გამოხატული მარტოაჭეკ სოციალური სიყვარული, თუ დაიკვილები სწმინდის ვრისობის და მარტო ვრისის ხბლვებო, აქ არის ქართული პოლის ამ ტრადიციული სახის ვერტებება, რომლის

სათევეკი რეხილებლის პოქმის ეთოვლობის დღეს ჰატიეუკის სავის სიყვარული ცხოვრებაში ბრძოლასათვის განსამტეველი ადის ბრძევის, შირამრებულე ვრისობა? (სვეტ გე 47). ადის ჰატიეუკისის სავრისობალი ღორისკმე სიყვარულის იმსქეტი წამოხბევიდებს არს სავრისობალი, სავრისის სან სიყვარულის ვრისობის მიხატეა. სიყვარულის განსახატევის (სვეტ) ამ დღესით (განსხვავს ტრევივ?) თითქმის იმერებს 60-ანი დღეებში დღის ჰატიეუკისის სავრისობალი ღორისკმე კარნა, თითქმის პოტიე უმწრედი თვის თამბო სიყვარულის მერამ 70-ანი წლებსის მწერლობის მხატვრის ცვლე იდეების, ცვლე ახდლებინა სრული სველი პრადობის ზენს შხეველებში გეტიეს 1877 წელს დაწერილი დღესი-ადრად ნაწერო, ადრად იმდღის?, რომელშიაც პოტიე სან-სონარ, კვიდილებმავე მახული, რაც ძველი ვრისობის, ვრისობის მახტებელი თუ სამღევიანა, თვის გა-ნახტებლიან და სრულ უმწოთ-ბერ (სვეტ გე 48).

თამარ გომოლაძე

ერთი მოტივის ისტორიისათვის ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებაში

4. ადის თა და ეკუს სავრისობალი დღესქოთი ახად კარს ხინანს XIX სუკუნის ქრონულ პოქმისში (ქ ანათარი, როგორც დღევანდის სავრისობალიში, ასი-დღეველის ვოქმე, გე 411) დღის შემოქმედებისში ვერ შეხტებთო ტრადიციული აღმოსავლერი პოტიესათვის დანსხასათეული სწმინდიკის პოტიე მირადისი არი ურთოვრისწინადამღეველი მერამ ვრისი და იმვე ვერისის ტრეხთა უმწრეების ცეას დღესქოთი მვეც შეეს თვალმწო? - თუმბოვ ცხადი

გამოქმეო. ხბლი დღესი-ბეხითი სოცენა, ტრეხი ნადღესტო პოქმის ცინობად სავრისობალი დღესქოთი პირადიად ვანსობებას ასი-ახადელი პირადილებლი შეკვერული მხატვრო ჰატიეუკის ტრეხი? (ქ ანათარი, დღის ჰატიეუკის თავსებურად შემწეულია ქართული ცვლ-სავრისობის არი ურთოვრისწინადამღეველი ნადღეს, ადის ატეტიკი ღორისკმე წყოვლი და მარადიული, სოციალური და სუ-ღერი უმწრედიველ რეღორქობებულ ადარ წამოხბოვებს (სვეტ გე 413).

სვეც მთოვენიერო რთი მარადიად თვალსწრისი დღის სავრისობალი ღორისკმის და ცეკმეობობი, რაც სავსესით ცხხევე-ფეს მისი შემწევის ხბრებეს, თითქმის აქ ადარსობას სავრისობის და მანკე ვეკვედის წამოხბოვრობის სავრისობის თვალსანხის სი-დვერულის წამოხბოვრე-ქოთიერეკონი მოხედის ვერსისას ცვლე-ვის ვხაღვ მათ უფრო, რომ ვველი მიველგართი დღის სავრისობალი ღორისკმე შეკვერულებულ არი პირადული ნაწარმოების ანდლ-სანსატგ სრულად მიწვეტიდალე ვანსობება.

ადის ჰატიეუკის მღედად დღესქოთიერულ შემკვერურობისში სიყვარულის თვისზე შექმნილი თათმებური დღესქო, სანი ადრეული ნაწარმოების და ვრისი პოქმის - არადრად მოხდობს მის შემოღებინა ხანდალილად მუნსტის არი პირადული ნაწარმოების (უცლისის სან-ამბობი და აოთარანი ჭრევიკი), რომლებშიც იგი ქვეულებულ ეთ-თარდება.

სიყვარულის (ტრეხი დღის ჰატიეუკისათვის მტრად მან-ღელსამღეველია, მის თუ ხზრად მანდღებეს ტრეხისში, ატრევი-დეს?, ამტობი თვალმწო უკანასკლესის არს აჭეს მთოდღე ვრისი ცვ-რისოდ ქაღ-ეუკის სიყვარულის აღწმინდელი მნაწერებობა. აქმა, მამული შესის ტრეხობის მხატვრული უფროსი რეღეგებენს? დღეს-ის სხივების აბაქვი უმწრეებისათვის შენდამს სავ-რული დაიქტრის ბუღებს, დღესაც ქო შეფლის სიყვ-

1998 წლის 16-30 სექტემბრის საფრანგეთის სამხრეთში აღსების უმჭვრიერეს ქალაქ დიშო ვუვე ტრადიციადგვირღვივს წარმომადგენლობის მასპინძლობდა. ამ ფესტივალზე რომელიც ყოველ წელიწადს იმართება, რაგონობის იწყებენ აღმოსავლეთ ვერობის რომელიმე ქვეყანას წელს საქართველოს გერო დამფუძნებელი იყო რიგითი მუაუჟ სათხილელი და, ამდენად, საბატონო ვახლდა-ი. ფესტივალზე მონაწილე ვეულები თუ პიროვნებები შერჩეული იყო ვასეფხვალზე ფესტივალის ორგანიზატორიდან საფრანგულ ამ მხითი საქართველოში მდიდარი-ბისას ორგანიზაციას ბატონო ტონ ჟეპო ხელმძღვანელობდა აუზინსებად თუ გეროე სიროსის ფონდის საქართველოსა და საფრანგეთის წარმომადგენლები.

საფესტივალე პროგრამაც და მონაწილეობა წარმომადგენლობაც ისე იყო შეფუთული და შერწყმული, რომ ერთი მხრით საფრანგეთის ამ რეგიონის სასოფლოვანო სამუშაოს მსაცემობა განსაკუთრებულად კლიმორტულ ქართულ ხალხურ სიმღერასა და მუსიკას, კლასიკურ და საჯაო საშემსრულებლო ხელოვნებას, ქართულ თეატრსა და კინოს, შატროობასა და ქანდაკებას, ფოტოხელოვნებას, მწვერლობას, საქართველოს ისტორიასა და ეთნოგრაფიას, ხალხურ გამოცენებით ხელოვნებას, ხალხურ აგიოკულტურას, სპორტსა და სხვა მეროე შიროე საქართველოს წარმომადგენლობასაც მსაცემობა საშუალება ეწახა საფრანგეთის პიროვნებების ყოფა და კულტურა, მისი მითანების ცხოვრება რაც შესაძლებელია, ფრად საველისხმოდ იყოს ჩვენი დღევანდელიობისათვის, ეუჭრობა, დის ფესტივალის ეს სამატო მისი კარგად შესრულა.

ქალაქის მთავარ კთვირალში თითქმის ყოველდღე იმართებდა თოკალური ანსამბლების ამოცონი“. ამოვითარეის სირივეს ხელმძღვანელი - ელიშერ გარეანისძე, თოკალურ-მისტრუმენტული ტრადიციული პნეუმონო მფლებელი დელა თათარისძე, ვისმენ დათო ვეენების კონცერტებს ქალაქის თეატრის მასპინძლობდა სოფიკო ვასოფილისა და შერმან გირობას წარმოადგენებს;

კნოთეატრ პესტივალში უმჭვრიტნენ თ თისუელისის, თ ახელაძის, ე შენგელასის, თ ბაბუნაძის, ე ხანდრასიას, აღრეზიფიშვილის, თ კერიკაძის ფილმებს, სხვადასხვა საფრანგური დარისხუშში მწიფობდა გუგია კონტაბოშვილის, სასა დლიდის, გიორგი მუნაშვილის, ნანა ქარა-

კას, ნოდარ დოღენეაშვილის, ნიკა ეპინეშვილის, გურამ წიბახაშვილის ნამუშევართა გამოფენები. იმართებდა პრეზენტაციურიცები, მრავალი მადღებელი კავთ-შეტყუდრები ქართული კულტურის დღეგრატიურის, ისტორიისა და ეთნოგრაფიის საკანებსზე ფესტივალის ბოლოს ნამოუვდა ბაუშების თითების თეატრი.

აგიოკულტურის ვეუფი, რომელშიც მეც შევიდით, რეგორე მწეკმას ვინილოგი სამ სტატუსით მამაწეფის ფესტივალის ორგანიზატორებმა, ძირითადად „საველე“ მუნაობის ეწეოდა: ემფოზარობდით სოფლებსა და ფერმებსა, ეყვინობდით და ვესწავლობდით მეურნეობის მათურ შარათისა და ხანდახან ჩვენსაც ეუზარებოდა, თუნდა მათი ნანამუშო დეორობლი მეურნეობების ფონზე ვასთანარებული ბეერი არაეუცი გეკურდა.

ჩვენი არ იყოს, ამ რამდენიმე ათწლეულის წინ საფრანგეთსაც დასდებომა მითანი და ეცნტრებს მოკლეებული რეკთინების მისახლებობისგან

გიორგი სოხანიძე

საქართველოს დღეები საფრანგეთში

დაცლეს პრობლემები აქაც დაიწყო მითანეთიდან მოსახლეობის ქაღაქებისა და მისხილი დასახლებებისკენ მიგრაციების პროცესი. მგრამ საფრანგეთის მთავრობამ იგი მალევე შეაჩერა ხამხსოდ საგანგებოდ გეატრეული ქრეტიული გრონოპკური პოლიტიკით და შედეგშიც არ დააყოვნა: მალევე დაიწყო უკუპოცესი, რაც ამჟამადაც გრძელდება და თუ აქა-იქ კიდევ სადმე შეშობრა მებენი მტოვებული ჰქელი ფერმები, მათაც ახალი პატრონი უწდება, რომელიც მთავრობისაგან სავანგებო დამარებას იღებს საგრძნობი რაოდენობის გრძელეუადიანი მრატეკულად უფადო კრედიტის სახით. იგი ამ თანხით ფერმის შრომა-ნაგებობებსაც ყოფილობის და თავები გემოვნებასა და თანამეგროვე მთხოვინდების მიხედვით აწყობს, იქნის სასოფლო-სამეურნეო პორეფესსა და ტექნიკას. აწესრიგებს სასამთავრო თუ სამიწამომქმნეო საველებს. ასე რომ სულ მკლეუ ღრომა იგი ხდება კარგად აწყობილი თვახური მეურნეობის პატრონი სამთავროდ ისიც ეადღებუელია, დაეცობილის მთავრობის სტრატეგიულ გრონოპკურ პოლიტიკას, რომელიც დამრლევითა მითანი ერთობ მკაცირი და შეუვადია ამის მთავალადაც ერთი ტოპოურა შემიხებვა გამოიდგება, რომელშიც ჩვენი ვეუფის წევრი, საქართველოში არსებულ ბოშეურნეობათა გეკრომანების ელკანას წარმომადგენელი, კახელი მეფენახე სესენ ნახუტაშვილი კნაღამ ტეკოადან გადაიყოვნა: ეწეეთი ფრანგ მუ-

ვენახეს საუკეთესოდ მოვლიდი ვენახი, ჩვენებურად დაბლარის რიგები მათიუღებზე გატეხული. როგიაშორისები დამუშავებული და სუფთაა. პალახის ტუკანება არსადაა. კარგად ახსია მტკვანი საესუა, მარცვალი - უსადო სექტემერია, ყურბქნი საცაა უნდა დაიკრიფოს, მუენახის თვალის მისავალი უნდა შეუახას და პატრონის კუნება შენ აქ წელს კრთი პეტროლიან რვა ტონა ყურბქნი მოიწერე. კ - ეუბნაა იგი - მაგრამ მე 5 ტონა უნდა დაეკრიფო - დანარჩენს რას უშვებ? - დანარჩენს ზედვე დატოვებს, მერე გვიან, როცა ყურბქნი დატკრება, დაეკრი და ვენახში დაეყრი - რატომ? - კითხულობს გარეცხული სესე - მტერ არ მჭირდება, - არის პასუხი - მესობლს მივცი - არ შეიძლება, უნდაა არა მაქცეს - რომ მისცე, რა იქნება? - კომისია ჩამოვიდის და რომ ნახავს, ნაჭვარს ყურბქნი ვენახში არ ყრია, დამატარიმებს.

სესეს გაცუებისაგან თვალები ღამის შუბლზე აუეოდეს, ვერ გაეგია, იმ ხუთი ტონის ზვეთი ყურბქნი, რაც მუენახსე დუნის შწარმოუბელს ჩააბარა, რატომ არ შეუძლია, თვითონ გააბოყუნოს, შინაურ პაროსებში დეინი დამაწხადოს? თუ თვითონ ამდენი არ სჭირდება, მესობლს მისცეს, ფრანგულ ვკონომისკო კო თაების მკაცრო კარნი აქეს დუნის შწარმოუბელი იმსე მეტ დეკონს, რის გაშხადებელიც მას ჰქვია, არ დამაწხადებს, მტერი ჩაუწევება და აზარადებს. ამისთვის კო იმ დესპრატმეტრის ვენახის ფრანკიბუბდან, რომლის რაოდენობაც მედეინემ კარგად იცის, მის ჰქვეტილიან ხუთი ტონაზე მტერი არ სჭირდება, თუ სესემ და მისმა მეგობარმა ნაჭვარში ყურბქნი შინ დაწურეს, მეტებარე მესობლსაც გაუხარეს და საკუთარი დუნით გაიჩინეს, მუდეინეს გამაწხადებელი ადლებს და ამათი წილი დეინი ჩაუწევება, ასეა მეტებარე და მეგობრეც, მან შოლოდ იმდენი ხორცი და რზე უნდა აწარმოოს, რისი გამაწხადებელიც ჰქვია, ყველაფერ ამის კო სასოფლო-სამეურნეო დარეგობრეო ასოციაციები არეგულირებს, რომლის წევრიც აუცილებლდაა ყველა ფერმერისკა ასოციაციები ზრუნავს იხუთი პრობლემების გადაჭრასეც, რომლებიც კრბო მუერის ძაღლინის ადლებება ტერმტორის კომუნიკაციების მოწესრიგება, წყლია და ელექტრო ენერჯითი მომარაგება და სხვა. მუერნობის კრთმა დარგმა მუერებს ხელი არ უნდა შეუშალოს, გარემოს ეკოლოგოთური ზარალი არ უნდა მათეყროს, ჟრამბენათის ხელშეწყობით ყველა პარმონოლოდ უნდა განვითარდეს.

კოდეე სხვა რამეც უკერედა სესეს ძაღლიან მოტედიადე იმისა, რომ ყველა ფერმაში სასურველი სტუმრები ყოყოთი, ფერად არავის მოსვლია, რომ მუენათის არა თუ კრთი ბატკანი ყუბნობა მარც დაცვლა და ტაბაკო შეწევა, კოდეე უფრო გარედა იგი როცა უთარებს, რომ მუ-

ცხვარეს არ შეუძლია საოჯახო სტუიოებისათვის მან ცხვარი დაკლას და ხორცი თავისი სურველისამებრ მოხმაროს, მან ცხვარი სასაკლაოში უნდა მოეყნოს, იქ დაეკლდეყროს, შოლოდ იქედან შეუძლია წამოიღოს გარეყველი წესით დამუშავებული ხორცი რამდენიც სჭირდება დანარჩენის საფასური კო მის ანგარიშზე დაითიცება.

საფრანგეთში ცოვედ შეშობვევაში იმ კოთხეში, სადაც ჩვენ ვიყავით დიდი მურნეობები არაა, აქ შოლოდ ეწე აგლეური მურნეობებია - საოჯახო ფერმები ფერმაში შოლოდ იმდენი პარეტყია, რამდენის მოვლაცოჯახის შეუძლია, მარცე შოლოდ იმდენი აქეს, რამდენიც ამ ფერმისათვის სჭირდება, შოლოდ იმდენს ხნავს, რისი ადლებაც თვითონ შეუძლია და აშე მურნეობა გეგმობს და მკაცრად ანგარიშობს. არც მეტი და არც ნაკლები, სწორედ იმდენია, რამდენიც სჭირდება.

შეცოხველეობა არარეტკატელურ დარგად ითვლება, შეცხვარე რომ ცხვრის პროდუქტს ნედლეულის სახით ჩააბარებს გადამამუშავებულ საწარმოს, პროდუქციის დოიბებულების 50%-ს მთავრობა დოტაციის სახით უმატებს მას, სხეგავარად დარეო მოკლდება.

საფრანგეთში ცოველი ფერმერი თუ საოჯახო მურნეობის პატრონი, კარგი აგრონომიცია, კარგი ზოოტექნიკოსიც, კარგი ვეტერინარიც, სასამსახურო ძაღლების მწერანდელიც და, რაც მთავარია, კარგი ბუღალტერიც, საბუღალტრო აღრიცხვიანობა უნადლებს დონეზე აქვი მოწესრიგებული და ბუღალტრულად პასუხს აგებს თაყობი ასოციაციის და, მასი მუშეუბითამთავრობის წინაშე ასე რომ იქ წარმოების თაყიუფლება თვითნებობისაგან ძაღლიან შორსაა.

სანამშეოა ფრანგების დამოკიდებულება ბუნების და ტრადიციული არქიტექტურის მიმართ, ახლო წარსულში აქური მიუბი გაუტყვებულა, დღეს ბუნების ზედეუფის საწინააღმდეგეო კანონების სიმკაცრის წყაღობით იმინი კვლეე ტყინაა და მდიდარი გარეული ნადირით, ნადირობტე კოდეეც, მაგრამ მკაცრად იყავენ ზოონუმობისა და დოცენსობის წესებს, ფერმერის ეზოში დამოში გადარბიან და გადამობიან გარეული დოიბის და კურდღლები, მამდებარე მიუბსე კო ყოველდღე უკერებს არმტებს, თოფიც შინა აქეს, მაგრამ ფოქად არ მოუვა, რომ რომელიმე მათგანს ესობლოს თუ ნადირობის სეზონი არაა და თანაც თუ სათანადო დესპრატმეტრისაგან გაცემული დოცენსია არ უკერავს ხელი, უდოცენსოდა ნადირით მოკლესათვის დაწესებულაა ძლიერ დიდი ჯარიმა, რასაც ბუნების ყარიანობი ფრანგი ძლიერ ვიდეება წვენი იქ ყოფნისას ნადირობის სეზონი იდგა და ხმარად ეზედედათი იქვე ასეუდტანია ეზუბის სასალოფეს სიმინდის

ყინვის გარშემო ჩამომხდარ მონადირეებს ღორებს ელღებინაო, კახეთის ტყეებსა და დიდუბის მთებში დიდადებუ და ჯიხვებზე ნადავ სესემ ეს ორბინად დი-
მღოს იჩქვედა საფრანგეთში მიღწას და მოსპობდა
შტატებულ ნადირს, გუაისრს, რომ ბოლო 150 წლის გა-
ნსვლიანაში საფრანგეთში მგელი აღარავის უნახავსო.
დათვის ბოლო კელი კო ოურმე 1945 წელს ნახეს მამლი-
ნარობის გაქცევულ დისკუსი ფერმერებსა და ნა-
ტურალისტებს შორის ოურმე იშუადად ატალიის სა-
ღერის სახლოებს გამონდებთ იათი-ოროლა მგელი
დაარსებთან ფერმერები და მოახიფენ სატანებო ზო-
მების მიღებას შათი დიკვიდაციისათვის აქტი ნატურა-
ლისტიები იწვიან შათი გადარჩენისათვის და არის ნა-
მგელი ხელნარული იმი მელის მომხრეებსა და მარე-
ნადამდეგებს შორის ფესტივალის პროგრამაში შევი-
ოდა დისკუსია თემსაჲ მგელი, დისკუსიაში მონაწი-
ლეობის მისაღებად მარეული ვუყავით მე და სად ქ-
კობე ფერმერები ჩემბან როგორც მკვიცხარე ვინორა-
ფობან სან გაკენის შათ ჩემი ათვი მოვლიდნენ შმა-
რდატერასმგერან ვრობ გაუკრევედათ იმდენი, როცა ვუ-
ბინაო, რომ ჩემს მკვიცხარეს მგელი არ სძულს და მის
მოსპობს არ მოახიფეს. მოუხდავად იმისა, რომ შათ შო-
რის ვრობს შეუპოვარი ბრძოლა მამდინარობს და ამ
ბრძოლას ვროგვარი სპორტული შედეგობის ხასიათი აქვს
მგელი ცდლობს ფარად ცხვარი გაიტაცოს - ეს მინი
ბუნება. მკვიცხარე და ძაღლი ცდლობს, არ გაატანონ
და მას - ეს შათი მოვალეობაა მგერამ თუ მგელმა მანც
მოახერხა ცხვრის მოსარეა თუ მოტაცება. მკვიცხარე ამის
გამო არ ვუკერობს საბაღებ ვრეგობა და იოლა, ამისის
ის ეს შათ-ბარი ჩემი თუა, მისივია. მე თუ ვსარგებლობ,
დაე მინაც ნახის სარგებელი, არც ის მოწონათ მანცა
და მინც ჩემს „კოლფეა“ ფერმერებს, როცა ვუბინაო, რომ
მგელი ევლის კაციბითი ვეცაკობის, შეუპოვობის თა-
ციბუელებსმოვერბობს ხმშიოლა და რომ პატერა-
ღური პოეზია მელის ამ თვისებებს აქვს და ადიდებს,
რომ მელის არეოქნისას ბუნება თავისი სიღამისის დიდ
ნაწილს დაკარგავდა ჩემი მარევე თარიღმანის, თამენ
რომბატის წყალობით დისკუსიის მონაწილეებს ვერპო-
ბა სასწვენდნ საღებური პოეზიიდან მოტანდა ოროდვე
სტროფისა და ვევა-ჲ მვეღვას სტრიქონების არსს - ვო-
ველ შემოსტევაში, დარბაისის რეაქტია ადექტურა იყო
ასე ვგვეტერი პატარა ქალბატის დის მოსახლეობამ ქა-
როველები მელის მომხრეებად მომდგერი დღეებში იყო
შემოსტევა, ქუბაში ფრანგებსა გამანერეს და ცდილი-
დნენ ჩემთან ვეაუბრებას ფრანგული ქნის არაფერი
გამკება, მგერამ საუბარში „ღო“-ს ხმით ხსენებთი მთ-
ქედია, რომ საჲ მგელის თაბინაჲ გამართულ დისკუსიას

შეეხებოდა (ვუ ფრანგულად მგელა) 31.05.2010
საფრანგეთის შათინეთის იმ სოფლებში სადაც ჩემს
ვუყავით, ახალი სახლის აშენება აკრძალულია სოფელში
დასახლების მსურველმა უნდა შეიბნოს ძველი სახლი,
რომელზეც ვერეგობობი საკმოდ ბევრია უფლებს აქვს
შენიტი რაც უნდა ქნას, როგორც უნდა მოაწიოს, ოღონდ
ფსადეს ხელი არ უნდა ახლოს ამბობია, რომ შედისარ
ფრანგი ელებების თუ ფერმერის სახლში როგორც სა-
დაღაც შუა საუკუნეების ნაგებობაში და შენით გებედა
თანამედროვე მოსიბენათა მხებელი გამართული ინტე-
რერი და დიზაინი ასევე მკვეთან მგელი, ფოთაღური
ხანის საერო თუ საეკლესიო ნაგებობებს უფრეკვიო შე-
ნობები იქ არ არსებობს ერთი დონისბენა, რომელიც
თავაღისწინება ქარაული სურვისა და კულანების
ჩემების ფულდლორეო ტილის - „ქარაული მანგეობ“
მონაწილეობა, გამართა ყოფილ პროექტანტულ სა-
მლოცველოში, ხოლო ჩემი შეხვედრა იმ რეგეირის მე-
ტეორეებისა შედეგ ერთ სამონატეო კომპლექსში, რო-
მელიც ადებულა აქვს ამ დეპარტამენტის ასაღებაზრდა
ფერმერია ახლოცათს და სწორედ ასეთი მასობრივი
დონისბებებისთვის იყენებს ფესტივალის პროგრამის
წინშენდღვანი ნაწილი იყო შეხვედრა ბასკებთან ფე-
სტივალის მომსახურებისათვის და ქართველებთან შესა-
ხვედრად საფრანგეთის ბასკებიდან ჩამოსული იყო 16
ბასკი შეხვედრა შედეგ 24 სექტემბრის ქალბატის წიგნის
საღონთან არსებულ დეტრატურულ კავშირს. შეხვე-
დრას წარმართავდა რუსეთ- ვერასლის დეპარტამენტის
დირექტორი ბატონი ეან რადვანი მონაწილეობდა ფესტი-
ვალის ვეღა მონაწილე ვინც იმ დროს რამბ სხვა პრო-
გრამით არ იყო დაკავებული პარიული ქართველები, შათ
შორის ბატონი ვასტარ ბუაბიძე მუდლით და და-მა სა-
ოდა და ზურამ ნიკოლაძეში. გერმანიიდან სატანებოდ
ამ დღისთვის ჩამოვიდა ქართველი ბასკოღვი ქალბა-
ტონი საღომე ვახუაია, ვლიდნენ ნათელი სტურეასაც
მგერამ მან ჩამოსულა ვერ მოახერხა შეხვედრამ გუ-
ლიბილ ვითარებაში საბარა იყო საუბარი ბასკურ-ქა-
რადულ და ბასკურ-ქეკასური ქნობროვ და ვინორა-
ფულდ პარადლებზე შეხვედრის დასტენა ასეთი იყო
არის თუ არა ქართველებსა და ბასკებს შორის გენეა-
ლოგური ნათესობა, ამ კთხიებზე პასუხის ვაცემა ვერ
კოვე მომხელის საჲქა, მგერამ სულერი ნათესობა
აშკარაა, ქართველებსა და ბასკებს უროფორმბებობობის
ინტერესი უქნდათ აქტი და ვენებათ მომხაღმოც.

სხვა ბევრი რამ იყო საგულისხმი და საინტერესო
ფესტივალზე გადაუკარებულა შეიძლება თქვას, რომ
შოელი ორი კვირის განმავლობაში საფრანგეთის ეს
ულამაზესი კუთხე ქარაული ფესტივალია, საქა-
როველის დღეებით ცხოვრობდა და სენაქედა.

ეპიტაფიებს მკვნიერ-მკვლევრები სხვადასხვა-გვარად განმარტავენ. მ. ჭაბაშვილი მას მი-ჩნევს საფლავის ქვის წარწერად. „ლიტერატურის თეორიის საფუძვლების“ ავტორი ლ. ტიშ-ფცვეი ეპიტაფიას უწოდებს ენმეს გარდაცვალებასთან დაკავშირებულ ლექსს. ს. გამჭვილავი მას განმარტავს, როგორც საფლავის ქვაზე მონაწერ ლექსს ან აფორიზმს, რომელიც დაკავშირებულია მიცვალებულის ცხოვრებასთან ან მის სახელთან. მ. დუდუჩავას საერთო რედაქციით გამოქვეყნებულ „ლიტერატურისმცოდნეობის ტერმინთა მოკლე ლექსიკონში“ ეპიტაფია განმარტებულია უმთავრესად როგორც ლირიკული ლექსი. განკუთვნილი მიცვალებულის საფლავის ქვაზე წასაწერად ანდრო ჭილაია მას განმარტავს როგორც ლირიკული ეპიგრამის ისეთ ლექსს, რომელიც მიცვალებულის მოსაგონრად არის გაკეთებული. მ. ჩიქოვანის აზრით, ეპიტაფია სამარის ქვაზე წარწერად ლექსს უწოდება. ანალოგიურად განმარტავს მას ფ. ხანდუკელი „ქართული ფოლკლორის ლექსიკონში“.

ჩვენ მიცვალებულის სახელთან დაკავშირებულ ყოველგვარ ნაწარმოებს **ეპიტაფიას** ვერ უწოდებთ. ენადაც მიცვალებულზე შეიძლება ელფიაც დაიწეროს და ოღაც ეპიტაფია უმთავრესად საფლავის ქვაზე წარწერილი ან წასაწერად გამზადებული ნაწარმოებია, ესაა მისი უმთავრესი ფუნქცია. პირველადი დანიშნულება, მაგრამ ეპიტაფიამ მხატვრულ ლიტერატურაში მყოფი მნიშვნელობაც მიიღო. ესაა სატარული ან სიტყვითი მნიშვნელობა.

ეპიტაფიების შედარებით სრულყოფილი კლასიფიკაცია მოგვცა ანდრო ჭილაიამ იგი გამოყოფს შემდეგი სახის ეპიტაფიებს:

1. მიცვალებულის მოსაგონარია, სამახსოვრო ლირიკული სტროფი სვედიანი შინაარსისა, წარწერილი საფლავის ქვაზე
2. ისტორიული პირის ან საზოგადოებრივი ტაძის დასახსიანობიდან დაწერილი ლექსი
3. სოციალური შინაარსის ლექსი
4. ლექსი, დაწერილი პოეტის საბოლოო

ბედზე აღნიშნული კლასიფიკაცია უმთავრესად ეპიტაფიების შინაარსის ითვალისწინებს. მაგრამ ეფექტობით, მის ფორმასაც უნდა მივაქციოთ ყურადღება. აღნიშნულიდან გამომდინარე ეპიტაფიები შეიძლება ორ დიდ ჯგუფად დაიყოს: ხალხური და ლიტერატურული ეპიტაფიები.

ლიტერატურულ ეპიტაფიებს პოეტები მწერლები თხსავენ საყოველთაოდ ცნობილია არსენ ივალთილის „ეპიტაფია დავით აღმაშენებლისა“, დავით გურამიშვილის ლექსი „სიტყვა, წარმოთქმული ერეკლე მეფის სამეფლოციარო პრიციესზე“, ილიას

თავაზ სახეივნილი
მეტყველი საფლავები
(ზოგი რამ ეპიტაფიებზე)

„ხმა სამაროვან“ და სხვა შრავალი, ისინი ცადაც კვლევის საგანია.

ხალხურ ეპიტაფიებსაც ჰქავს ავტორი. ზოგი მკვლევარი ეპიტაფიას არ მიიჩნევს ხალხურადრადგან მისთვის დამახასიათებელი არ არის ერიანტლობა; სამაგიფროდ მას განაჩნა ხალხურობის სხვა ნიშანი- ავტორის ანონიმურობა.

ეპიტაფიებისათვის აგრეთვე ნიშნდობლფია დაკონურობა. აფორიზტულობა. ზოგიერთი მათგანი მთლიანად აფორიზმს წარმოადგენს. ეპიტაფია თემატურად განსაზღერულა. იგი მხოლოდ მიცვალებულს და მის ცხოვრებას ეხება. მისრობვლიც მიცვალებულია, მაგრამ არის შემოხევეა, როცა თბრობაში მყოფი, შესამე პირიც არის ჩართული. ეპიტაფიაში რეფლიურ-ფილოსოფიურ-ხსიობრივ ასპექტში ცხოვრების საკითხებიცაა გაშუქებული. საბორობისამებრ გამოყენებულია მხატვრული ხერხები. საფლავის ქვაზე შრავალი ლექსია ისინი, როგორც მკვლევრები მოითხოვენ, არ არის შემსწავლილი და გამოცემული. წინამდებარე წერილში განვიხილავთ ზოგიერთ საყურადღებო ეპიტაფიას.

ცნობილი სასულიერო მოღვაწის ალექსი ბერის (ღირს მღვდელ-მონაზონ ალექსის (შუშანისა) (+1923) წს კვლევისა იხსენიებს 18 (31) იანვარს) საფლავზე შემდეგი სიტყვებია წარწერილი:
 ჭეჭნის ცხოვრებაჲ, ტანჯულა,
 სად გადისბოლელ ედგმა.

ნეტარებისათვის შობილმან,
რომ ტანჯუა იმცე ესდენა.
მკითხველო რაც გინდ მამტყუნე,
მე კი წესსაზე ემარადებო,
გონებას იდენს ვამხედვრებ,
ქვეყნად მეუობენ დანდებო.

ამ სტრიქონებით წუთისოფლის ამაოებასა და მარადიულ ღირებულებებზე ბევრი რამ არის ნათქვამი. მაგრამ მანამ ადექსის თორმე სული სხვა ეპიტაფიის წარწერა სურდა საფლავის ქვაზე ეს ეპიტაფია ასეთი ყოფილა: „ეჲი კაცისა მის, რომლისა სახელი უფროს არს საქმისა და ესე ყოველი შემქმნება მე ესე წარწერის წესს საფლავზე ადექსი ბერი“. ეს ცნობა ერთნაირსა სასულიერო პირმა მოგვარწოდა.

მაღალი სულიერებითა და სიწმინდით გამოჩნეული ადამიანი თავისი პიროვნული ღირებობისადმი ყოველთვის მტკბად მომხიბუნა. სიცოცხლეშივე წმინდანად აღიარებულმა ღირსმა მამამაც ასეთი მკაცრი განაშენი გამოუტანს საკეთარ თავს.

ხოხის რაინის სოფელ ნოჯისთვის საფლავები ჩვენ დეტალურად შევისწავლეო და ძირითადად სამ რაგად დავეყვით - მოველეღნი, სომხური და პომპეზურნი. ზოგ საფლავს მხოლოდ მიცვალებულის სახელი გვარო და დაბადება-გარდაცვალების თარიღი აწერია. ზოგს კი ვრცელი ეპიტაფიები ამოქვენებს. ეს არის ე.წ. მტკვდელი საფლავები.

ყველაზე ძველი საფლავი, რომელიც ამ სასაფლაოზე შემონახულა, არის 1835 წელს დაბადებული და 1903 წელს გარდაცვალებული ქალის - ბუჩი ნანეი შვილისა.

ეპიტაფიებში ძირითადად გამოიქმნულია აზრი ცხოვრების ამაოებაზე, შეხებულუება სუღვიზე, იმტყვნიურ, მისტიკურ ცხოვრებაზე და სხვა.

ეპიტაფიები ქართულ ენაზეა დაწერილი. მხოლოდ ერთია მცირედი ეპიტაფია, ქართული ასოებით შესრულებული.

რაგვენ კონსტანტინეს ძე ჯაკონას საფლავს მუგრულად აწერია:

„მუქანსი ვორდი, მათი ვორდი,
მარა ამდღა მეთონ ვარე,
მუქამათი განუბიოჯე
მა ცხოვრებას კუჩი გაღე.“
ამ ეპიტაფიის თარგმანი ასეთია:
რაქამს ვოყა, მეც ვოყაო,
მაგრამ დღეს არაფერია.

იმ დროიდან რაც გადმოვდგო,
ცხოვრებუდან ფეხი გარეო.“
ეპიტაფიის ტექსტო ვუფიქსტურია. აქ სიკვდილის ტაბუა მოცემული, იგი საერთოდ არ არის ნახსენები. რაგდენ ვაკონას თავი მოუკლავს, თუ რატომ, ამსზე პასუხის იძლევა ქართულად დაწერილი სტრიქონები:

„შვიდობით დედაც დებო, ძმაო,
გამოგეპარვი უხმაო წამებით,
სხვა გ ზისა პოენა იყო ამაო,
უმწიკელი გარნობას ვერ შევლახავდიო.“
„სივობიერო საკითხი აქ ვუფიქსტებთითაა გადმოცემული.

ბრძნულ რჩევის იძლევა მ. ქორაიას საფლავზე ამოკვეთილი ტექსტო:

„ქუჩო თვახო, მე ნუ მაკედებთო.“
დასა, ეს საგულისხმოა. მიცვალებულისათვის საზინაო გადატარებულები ვლეოვა, რაც ურწმუნობის შედეგია და წარმართული მსხვერპლიშეწერის წესიდან მომდინარეობს.

ჯერ კიდევ უძველესი დროის ადამიანები ღირსშესანიშნაო მოღელნათა სამახსოვროდ წარწერებს აკეთებდნენ.

ბიბლიის სამბოღური ენით ქვა არის ნიშანი უფრობივლისა (ეზეკ. 11.19), ასევე ნიშნავს სიმტკიცესა და ძლიერებას (შესაქ. 49.24). ქრისტიანები ცოცხალ ქვებად იწოდებოდნ, როგორც ცოცხალი ტაძრის ნაგები ნაწილი, რომლის „ღოდი თავკიდეთა“ არის ქრისტე (უფეს. 2.20; პეტრ. 2.4). სახარებიდან ცნობილია, რომ ქრისტეს საფლავის (სკლდამის) კარზე აგარებული ღოდი უფლის ანგელოზმა გადააგორა (მთ. 28.2). ამ და სხვა მატალითებთან გვეხება რწმენა, რომ ქრისტიანობამაც, საღვთო წერილიდან კეთილ ჩვეულებად დაამკვიდრა საფლავებზე ღოლის დადება, რომელმაც ჩაქსოვილია სიმბოღური მნიშვნელობა ამტყვნიერო ცხოვრების ამაოების შესახებ.

პირველივე საუკუნიდან მომდინარეობს ქრისტაუნების ჩვეულებაც მიცვალებულის საფლავებზე ჯვრის დადგობისა. ზოგჯერ ჯვარს საფლავის ღოდეზე გამოსახებდნენ, როგო შემოხევევაში მანინე ბდნენ, რომ იქ ქრისტანი განისვენებდა. მსახოებელი ჯვარზე გაკრული იესო ქრისტესი, გარდაცველი რწმენით, რომ ქრისტე ჯვარცემული აღადგენს მის სხეულს მკვდრეთით, ისევე როგორც ძე კაცისა იესო ქრისტე აღადგინა ღმერთმა.

რამდენიმე შაქითხვა ბალაიზიის მუშაებას

ჩვენი ეურნადის გასული წლის პირველ ნომერში შეკითხვით მუშაობით ტელევიზიის მუშაებას ვიმოწრებთ შეკითხვას:

როგორ წაეკითხით და გაეწიწროთ „სატელევიზიო ბილენგა“ მო TV, რომელიც სხვადასხვა ვარაიციებით (თარაზულად შეველად) იწერება გრანზე? თუ ეს არის სიტყვა „მოტივი“, როგორც პროგრამის წამყვანი ამმოეანებს, ასევე რომ დაიწეროს, რა დასაედეება? ისე ისიც უნდა იცოდეს ამის აეტირმა, რომ TV იკითხება, როგორც „თი-ვი“ და არა „ტი-ვი“.

შშეენიწრ საბაეშეო გადაცემას „აბდაუბა“

თათქის შეწევა ეური იმას, რომ ჩვენი რადიო-ტელევიზიის დიქტორები თუ სხვა გამომსაედელები მწერადად არიან ელემენტარულ არითმეტიკაზე წილადებსა თუ ათწილადებს ევლარ კოხსელობენ და ჩნდება უკნაური რიცხვები:

ერთი და სამი (ეგულისხმება 1,3-ერთი მიელი სამი მეათელი), ერთი და ხუთი (ერთნახევარს გულისხმობენ და ა.შ.

გაკვილებით უკტორი მესაედეების, მესაასედეების წაკითხვა:

ორი მიელი ათი მესაედეი,- ამბობს დიქტორი და გულისხმობს, რა თქმა უნდა, ერთი მეათეობა.

ასევე ტელევიტორთა საუბროდან მოეისმინე

ქვეა. ამ გადაცემის სათაური გრანზე ასე იწერება: **აბ & უბა**, ლოგოგრამა & ინგლისურში ნიწნავს „და“ კაეშირს და იკითხება როგორც **and** (ენდ). ჩვენი სატელევიზიო ბილენგა“ როგორ უნდა წაეკითხოს: **აბ-ტენ-უბ-ენდ**? ეინც ინგლისური არ იცის -აბაუბ? როგორ მიეწინა?..

საქარაეელოს ტელევიზიით ყოველდღეე გადაიცემა გაზული **ახალი ტაღლის**“ რეკლამა. დიქტორი ამბობს, რომ გაზული თეიფება ამა და ამ დღიდანაც გრანზე კი წერია: **გაეიფება შიას**. რატომ არ ეწერია ისე, როგორც ამბობს დიქტორი? ძნელია ამ შეჯღობის გასწორება?

ეს არ ჰგავს არაფერს!

ორი მიელი 17 მესაედი (2,17). მესელს გულისხმობდა.

ორი და იცდაური (2,21)

ეიქე, ამის თათქის შეწევა ეური, მგრამ მინც ვერ გაეფევა ერთ-ერთი ტელევიტორის მერ დასახელებული რიცხვი: **ორი მიელი**

ორი ორმოცდაათი დარი. რომ გრანზე არ დაწერილიყო დოღარისა და დარის შესაბამისობა ცოყრებით, ვერ მესეხებოდი, რომ დიქტორი ორ მიელისა და 25 მესაედეს გულისხმობდა (2,25).

როდემდე შეიძლება გავრისეღვს ასე?

სამოეწებით ჩაეტარებდი მათთვის უფასო გაკვეთილებს არითმეტიკაში, იღონებ სწორად იმარებინ...

მეწინა სახაბამ

ქვეყნის მკითხველებს აღბაობ ახსოვთ, რომ რუბრიკით "მოვესმინოთ პატარებს" დროდადრო ვაქვეყნებდით მზავშეების საინტერესო გამართაქვამებს, მათ მიერ შექმნილ ახალ სიტყვებს, თავისებურ ფორმებს, ვაგონებლებს ამ რუბრიკას და ვაქვეყნებთ რამდენიმე ჩანაწერს, რომლებიც ზეწოთ ქურნადლის მკითხველებმა მოგაწოდეს. კვლავაც ველით თქვენს გამოხატურებას, მოგეწერეთ ან დაგვირეკეთ!

მოგუსმინოთ პატარებს!

რქვის ერთ პატარა ნათესავს - საწმინდანხვერის და-
თოს ერთი ცუდი თვისება აღმოაჩნდა - სიბუნწე
დათო თავის წმინდანხვერის ბიძაშვილს - არაკლის
არც თავის ველისაქედზე და საქანელაზე სეამდა,
არც მადებულ საწმინდანხვერის უნაწილებდა. თავისი სა-
თამაშობიც მოიღო დღის განმავლობაში ჩაბღო-
ჯული დაქონდა. ერთხელ გაბრაზეულმა მიემა-
როუ - შე ბუნწო, მიეცი ერთი კანფეტო არაკლისს. ნა-
მდევლი ბუნწი კარაპეტა ხარ-შეოქო. მეორე დღეს
დათო გვეუბნება: - შე ბუნწარა ვარო. ყველას გაუ-
კვარდა: რას ნიშნავს ბუნწარა. დათომ განკვირმარტა:
ბუნწარა არის ბუნწი კარაპეტა. ასე შეუქმნა ახალი
სიტყვა, რომელიც დათოს შეტასხვლად შეერქვა.

მინიბიძე მინიბაბი

- დედაქო, პატარა კაბა რომ მაცვია, როგორ შევქა-
მო? - გაიოცა მარიამმა.

ხუთა წლის ანიკომ გვიან შემოდგომაზე სახა-
მთრო ინატრა.

- ახლა უკვე ცოცა - უთხრა დედამ, - სახამთრო
აღარ იქმნება!

- არა უშავს, დედა, თბილად ჩამაცვი და შევქა-
მო - უპასუხა ანიკომ.

თამაშია ტანობის
მარიამ და ანიკო კინანაძისა დათა

სამი წლის ოღიკო ორდისიდან მამიდასთან თბილი-
სში ეყო ჩამოსული სტუმრად. რამდენიმე თვე მამა-
მედასთან დარჩა და ძალიან შეერქია. ერთხელ დაფი-
ქრებულმა მკითხა მამიდას: მე რომ გაგიზორდებო, ნე-
ტა დედა ეთნებო, თუ მამიდა?

ნათა ანისე
თურნაო ანანას მამიდა

მორწმინდანხვერის მარიამს დედამ უთხრა: მარიამ,
სტაფილი მიირთვი და დიდი გოგო გაიზრდები.

"გზა ენისაკენ"

31 იანვარს ცნობილი ქა-
რთული მხატვრის მოსე თო-
ძის სახელ-შეხვეწში გამართა
საენათმეცნიერო კრებულის
"გზა ენისაკენ" პრეზენტაცია.
კრებულის შემდგენელი და
გამომცემელი გახლავთ ქნი
მთა მუქაყარიანი, გამომცემე-
ლ-მქნეველი - ქნი ბელა შე-
ხელიშვილი. კრებულში თა-
ვმოურთლია ღია აბუღაძის,
ფიქრია აფხაძის, გენადი ბუ-
რკუელაძის, ნინო დარასულიას,
მთა მუქაყარიანის, კარლ სო-
მისის, ბელა შეხელიშვილის,
მანანა ჭიარაძის წეროლები
სოგადი ენათმეცნიერებისა და
კაცკასიოლოგიის მნიშვნე-
ლოვან პრობლემებს სასიამოვნო
მოვლოდინელობა ამ სამეცნიერო

წეროლებთან ერთად კრებულში წა-
რმოდგენილი მოთხრობა ამირანი,
რომელიც გვეუბნის ცნობილ ენა-

ნიშორკვათია

თმეცნიერის გიორგი ცოცანიძის და
რომელშიც მთავრობის უმშენე-
რესი დიალექტია გაცოცხლებული.
კრებული ეძღვნება აკადემიკოს
ანროდდ ნიქობაიას დაბადებიდან
100 წლისთავს.

შესავალ წერილში აღნიშნუ-
ლია: „პოიდეგერის აზრით, ტენშა-
რიტი დიალოგი - არის დიალოგი
თეთი ენასთან, მისი სადღეწილების
წედობა. ენა ხომ ერის თითქმის
წროადერთი მუხსიარებაცაა... ამიტომ
არის ასე საინტერესო, მრავალფე-
როანი, ურთულესი და წინააღმდე-
გობრივი, სოგადი შეიბლება უნაყო-
ფოც გზა ენისაკენ. ნენენი მოკრახლე-
ბული, პატარა კრებული კვლევ ერთი
სამოთხა ენისაკენ.“

უესურვეთ კრებულის ადგორე-
ბს კვლევ ბევრი ასეთი წიგნის გამო-
ცემას და შემდგომ შემოქმედების
წარმატებებს.

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არჩეული სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ფილოლოგიის მეცნიერებათა დარგის P.10.02 C №4 სადისერტაციო საბჭომ საექველმისწო გ. კვარაცხელია მანიაკა

ფილოლოგიის დისციპლინის რეორგანიზაციის სამეცნიერო ხარისხი

მანიაკა რეორგანიზაციის
დისერტაციის თემა **ანტიოპოცენტრისმი და კომუნიკაციური ლინგვისტიკა** (თეორიული ხარისხი)
საბჭოს **ექსპერტი** პროფ. გ. ნახუა
ოფიციალური ოპონენტები პროფ. რ. ერეკლეძე, პროფ. ზ. ვაფორაძე, პროფ. შ. ქურციანი

წამყვანი ორგანიზაცია თბილისის იუ. ვეჯინის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
დისერტაციის დაცვა გამართა **1998 წლის 12 დეკემბერს**

ფილოლოგიის დისციპლინის კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხი მანიაკა
ციციანა ნაცვარიშვილი

დისერტაციის თემა **დარვინობრივი ლექსის საკითხები უღიურში**
სამეცნიერო ხელმძღვანელი პროფ. რ. კახაძე
საბჭოს **ექსპერტი** პროფ. გ. ბურჯულაძე
ოფიციალური ოპონენტები პროფ. კ. კვიციანი, დოც. ტ. ხასიაშელაძე

1998 წლის 23-25 დეკემბერს გამართა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არჩეული სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის 57-ე სამეცნიერო სესია.

სესიაზე წარმოდგენილი იქნა 40-მდე სამეცნიერო მოხსენება ენათმეცნიერების სხვადასხვა დარგიდან. სესიის მუშაობაში გარდა ენათმეცნიერების ინსტიტუტისა მონაწილეობა მიიღეს სხვა სამეცნიერო და პედაგოგიური დაწესებულებების თანამშრომლებმაც.

სამეცნიერო სესიის მასალები გამოქვეყნდა.

1999 წლის 8 იანვარს გამართა ი. ვეჯინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალი ქართული ენის კათედრისა და არჩეული სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ერთობლივი ტრადიციული სამეცნიერო სესია, რომელიც მოუხატა აკადემიკოსი ვერდიანოვი ივანე სოსოლის სესიაზე მოხსენებები წარსულს პროფ. გ. კვარაცხელიას, პროფ. ი. უაფორაძეს.

წამყვანი ორგანიზაცია იუ. ვეჯინის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
დისერტაციის დაცვა გამართა **1999 წლის 26 იანვარს**

მანიაკა რეორგანიზაციის
დისერტაციის თემა **სულხან-საბა ორბელიანის გრამატიკული სასწავლო ლექსიკონი ქართულში** (მხატვრობა)
სამეცნიერო ხელმძღვანელი პროფ. ი. უაფორაძე
საბჭოს **ექსპერტი** პროფ. გ. გოგილაშვილი
ოფიციალური ოპონენტები პროფ. გ. ბახუაშვილი, ფილოლოგი მერც. კახიანი და ქარსისძე
წამყვანი ორგანიზაცია თბილისის ი. ვეჯინის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოხუმის ფილიალი
დისერტაციის დაცვა გამართა **1999 წლის 26 იანვარს**

მანიაკა რეორგანიზაციის
დისერტაციის თემა **ზენაიკაშვილის დარვინობრივი ლექსიკონი სამეცნიერო ხელმძღვანელი** ფილოლოგი მერც. ვიქტორია ა. ჯიქარიანი
სამეცნიერო ხელმძღვანელი პროფ. ი. უაფორაძე
ოფიციალური ოპონენტები პროფ. ა. კრეხი, დოც. ნ. ცხტირაშვილი
წამყვანი ორგანიზაცია თბილისის იუ. ვეჯინის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოხუმის ფილიალი
დისერტაციის დაცვა გამართა **1999 წლის 9 თებერვალს**

პროფ. გ. მელიქიშვილმა, პროფ. გ. გოგილაშვილმა, პროფ. ა. არსებულმა და დოც. გ. კომაროვიძემ

ბესარიონ ჯორბენაძის საზოგადოების სამეცნიერო მუშაობის გარკვეულწილად აღიზნებას მოწოდებული სამეცნიერო კონფერენცია, რომელიც უკვე ტრადიციულ იქნა 1999 წლის 20-21 იანვარს გამართა V კონფერენცია საზოგადოების თავმჯდომარე იმ დღე ანკარაში მოასხნა სესიის წლის მინილზე გაწეული მუშაობის თაობაზე კონფერენციის მუშაობის პერიოდში გამოფენილი იყო საზოგადოების მკვრ გამოცემული პროდუქცია. კონფერენციის მუშაობაში მონაწილეობა მიიღეს ენათმეცნიერების ინსტიტუტის, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ისე ზუგდიდის ფილიალის, ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ცხინვალის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის თანამშრომლებმა. სულ 25 მოხსენება მოისმინა.

გარეკანის I გვერდზე გველით მდიდარი აღმოსავლური III გვერდზე - გელაოს დიონისიძის მოხატვა; IV გვერდზე - გელაოს ქრისტიანული წმინდა ნიკოლოზის ეკლესია და აკადემიის შტაბი; აკადემიის აღმოსავლეთის კართის არქიტექტურული დეტალი; მთავარი ტაძრის დეკორის დეტალი; უკველიანი კარი სამშობლიდან დამთავრდა.

სამეცნიერო კონფერენციის მასალები გამოქვეყნდა.

